BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!

kitle

YIL: 13 OCAK 1987 SAYI: 303

Türk-İş'te Daha İleri Hedeflere!

Aralık ayının son haftası ülkemiz işçi hareketini çok yakından ilgilendiren iki önemli olayla ve yankılarıyla geçti. Bunlardan birisi DİSK davasında askeri mahkeme kararının açıklanması, diğeri ise Türk-İş kongresiydi. Her iki konuda da sonuçlar beklenildiği gibi çıktı.

DİSK: ÖNCE İNFAZ SONRA YARGI

DİSK 12 Eylül 1980 sabahı darbecilerin 2 no'lu bildirisiyle fiilen kapatılmıştı, konfederasyonun en üst yöneticilerinden başlayarak işyeri temsilcilerine kadar iki bin DİSK'li tutuklanmış ve dört yıla varıncaya kadar çeşitli sürelerle hapiste tutulmuşlardı. Bir başka deyişle, DİSK örgüt olarak ve DİSK'li sendikacılar kişi olarak cunta tarafından zaten fiilen cezalandırılmışlardı. Açıklanan karar DİSK'in ve sendikacılarının önce cezalandırılıp, sonra yargılandıkları gerçeğini resmen ve tarihsel olarak tescil etti. Davanın askeri yargıtay safhası da bu tescilin tasdikinden başka bir anlama gelmeyecek. 12 Eylül cuntacılarının birinci görevleri gardiyanlıktı onu yaptılar, sonra savcılık görevleri geldi, nihayet yargıçlık işlevleriyle de tekelci sermayenin ilerici sendikal harekete karşı kendilerine verdikleri görevin bu safhasını da tamamlamış oldular.

Ve bu arada altı buçuk yıla yakın zaman geçti. DİSK 12 Eylül öncesindeki tüm gücüne rağmen, işçi sınıfının siyasal hareketiyle güçlü bağlar içinde bulunmadığı için — ve işçi sınıfının siyasal hareketi de bölünmüşlükten kurtulamadığı için — darbeden sonra dönemin gerektirdiği sendikal çalışma yöntemlerini getiremedi, bu çalışmalar işçi sınıfı siyasi hareketi kapsamındaki değişik politik örgütlerin kadrolarının çeşitli işkollarındaki çabalarıyla sürdürüldü, fakat en yeni örnekleri Latin Amerika'daki faşist rejimler altında yaşanmış olan türden sendikal faaliyet yöntemleri geliştirilemedi. Daha önemlisi, ayrı ayrı yürütülen sendikal çabalar merkezileştirilemedi.

Sendikal çalışma ise bir politik örgütlenme olmadığı, işçilerin ekonomik mücadelesini yönlendirmeyi, işkollarında ya da tek tek işyerlerinde komiteleşmeler ve çeşitli birimleşmeler yoluyla işverene karşı işçi haklarını savunmayı, geliştirmeyi amaçlarken en geniş kitleselleşmeyi, bir işkolundaki, bir işyerindeki işçilerin büyük çoğunluğunu kucaklamayı hedeflediği için, 12 Eylül sonrasında DİSK'li işçi kitlesinde başarılı sendikal çalışmaların yapılamaması bir süre sonra DİSK'li işçilerin Türk-İş'teki sendikalara yönelmesini getirdi. Böylece, 12 Eylül'den sonra çeşitli fabrikalardaki değişik direnişlere ve hak arama girişimlerine rağmen, DİSK yasal olmayan, fakat bir konfederasyon halinde varolan örgütsel bir yapı olarak varlığını koruyamadı. Yasal sendikal çalışmanın DİSK'e yasaklanması ile DİSK 1967'den beri Türk-İş karşısında işçilerin ve işçi hareketinin lehine olan avantajlarını yitirdi. Böylece 1980'e kadar sarı sendikacılığa karşı DİSK'in örgütsel bütünlüğü içinde ileri sendikacılığın geliştirilmesi ve ilerideki bir tarihte DİSK'in örgütsel bünyesi içinde işçi sınıfının sendikal birliğinin sağlanması hedefi hiç değilse faşizm altındaki koşullarda boşlukta kaldı.

Bu durum DİSK gibi işçi hareketi tarihimizin yarattığı en büyük, en önemli araçtan sınıfımızın mahrum kalmasını, sendikal hareket içinde yasal olsun olmasın DİSK gibi yüksek prestij sahibi devrimci ve merkezi bir sendikal yapının dağılmasını getirmiştir, yani Türkiye işçi sınıfı mücadelesinde büyük bir hasara yol açmıştır. Mevcut durum karşısında bizlere düşen görev bu olumsuzluğu aşmaktır. Bu hangi zeminde ve hangi araçlarla yapılacaktır?

DİSK'İN İLKELERİ KÖK SALMIŞTIR

Herşeyden önce DİSK'in kapatılmasını izleyen yıllarda örgütsel bütünlüğünü koruyamaması, DİSK'in birikiminin de ilkelerinin de işçi hareketimizden kalktığı, buharlaşıp uçtuğu anlamına asla gelmemektedir. Çünkü DİSK'in kapatılıncaya kadar 13 yıl gibi kısa bir zaman süreci içinde yaratmış olduğu şey bir imaj değildir. İşçi hareketinin somut ihtiyaçlarının önemli bir bölümüne yanıt getirdiği için DİSK hem işçi hareketimizin birikiminin bir ürünü olarak doğmuştur, hem de taşıdığı ve geliştirdiği ileri sendikal hareket ilkeleriyle bu birikimi büyük bir hızla geliştirip, ona nitelik kazandırmıştır. DİSK'in başarmış olduğu binlerce irili ufaklı işçi eylemi, merkezden en küçük taban birimine kadar kongreleriyle, lokalleriyle, işyeri komiteleriyle sürdürmüş olduğu sendika içi

eğitimler demokratik çalışmalar DİSK'li işçilerin hızla gelişmelerinde önemli bir rol oynamıştır.

12 Eylül darbesi sonucunda DİSK yeni koşullara uygun yöntemleri geliştirme başarasını gösterememiştir ama DİSK'lilik ve onun ilkeleri güçlü bir şekilde yaşamış, yaşatılmıştır.

Özellikle ve öncelikle bu gerçeğin herkes tarafından bilinmesi temel veri olarak bu noktadan yola çıkılması gerekmektedir. Yani ileri sınıf sendikacılığımız ilkeleriyle ve kitlesiyle güçlü olarak vardır ve sade işçi sınıfı denizinde, işçi hareketinde DİSK mayası tutmakla kalmamış, aynı zamanda bu varoluş son derece güçlü bir birikimin içine kök salmıştır.

Şimdi bu birikimin niteliğini Türk-İş içinde de kökleştirmek ve genişletmek gerekmektedir. Geçen sayımızdaki başyazımızda da belirttiğimiz gibi bu iş zor ve çilelidir, binbir engelle boğuşmak gerekmektedir, ama şu anda yapılması gereken iş budur. DİSK'in kitlesi önemli ölçüde Türk-İş'in kitlesiyle aynı sendikal şartlarda yanyana gelmiştir, ama bu biçimsel bir birleşmedir. Bu açıdan sendikal birlik DİSK'li işçilerin çoğunluğunun Türk-İş'e geçmesiyle sağlanmış değildir. Tersine sendikal birlik çabaları asıl bundan sonra başlamaktadır. Çünkü bizim anladığımız birlik, işçi sınıfının devrimci sendikal ilkelerinin öncülüğündeki bir birliktir. Bu ise DİSK ilkelerinin Türk-İş içinde savaşının verilmesini gerektirmektedir.

KONGREYLE AÇILAN DÖNEM

Türk-İş kongresi ve sonuçları dış görünüşüyle bundan öncekilerden pek farklı olmadığı izlenimini uyandırmakla birlikte yeni bir döneme başlangıç sayılabilecek verileri de içerdiği için diğerlerinden farklı olmuştur.

Herşeyden önce bu kongre konfederasyon içinde bir sol kanat kristalleşmesi yolunda önemli bir adım niteliği taşımıştır. Bundan önceki kongrelerde sosyal demokratlar genellikle kongre arifesinde muhalefet görünümünde ortaya çıkarlardı ve kongre sonucunda gene genellikle konfederasyon için sendikal (nicel) ve siyasal dengeleri gözeten bir yönetim sağın ağırlığında oluşurdu. Hatırlanacak olursa Türk-İş uzun yıllar AP'li Seyfi Demirsoy'un başkanlığında ve CHP'li olduğunu sonradan öğrendiğimiz Halil Tunç'un genel sekreterliğinde yürüdü. Demirsoy'un ölümünden sonra 1980'e kadar genel başkanlık yapan Halil Tunç'un CHP'liliği hiçbir şeyi değiştirmedi. Seyfi Demirsoy zamanının sağ politikası aynen devam etti ve sağın ağırlığındaki bu yönetim içinde MHP eğilimli kimi yöneticiler de barınabildiler.

Tunç'un genel başkan adayı olmadığı 1980 kongresinde ise sosyal demokratlar yönetime girmediler. Denizcier'in başkanlığında, MHP'den milletvekili adayı olmuş Sadık Şide'nin genel sekreterliğinde bir yönetim ortaya çıktı ve çok geçmeden de 12 Eylül darbesi geldi. Cuntaya genel sekreterini bakan olarak veren Türk-İş yönetiminin tutumu Denizcier'in ölümünden sonra da değişmedi. Nitekim bir sonraki genel kurulda Şevket Yılmaz genel başkanlığa seçilirken Sadık Şide yeniden genel sekreterliğe seçildi. Son zamanlarda ise tabandan gelen tepkilerin yükselmesiyle ve Süleyman Demirel'in kış uykusundan uyanıp muhalefete başlamasıyla Şevket Yılmaz da hükümete karşı sesini yükseltmeye başladı, fakat geçmişte Demirsoy'ların da, Tunç'ların da mevcut hükümete karşı kayıkçı dövüşü türünden babalandıkları çok görülmüştü, bugünkü Şevket Yılmaz yönetiminin de sesini yükseltmesi onlardan farklı değildi.

SARI ŞEBEKENİN KAYIKÇI DÖVÜŞÜ

Çünkü bir konfederasyonun hükümete yönelik eleştiriler getirmesi, hatta geçmişten beri zaman zaman görüldüğü gibi mitingler düzenlemesi, hatta Halil Tunç'un bir defasında yaptığı gibi şaltere basıp bir günlük sözde bir genel grev provası yapması o konfederasyonun radikalleştiği anlamına gelmez. ABD başta olmak üzere bir çok kapitalist ülkede sarı konfederasyonların zaman zaman böyle sözde sert tavırlar takındıkları hatta uzun süreli önemli grevlere giriştikleri bile görülmüştür, ama böylesi gösteriler onların sarı ve gangster niteliklerinin değiştiği anlamına gelmemiştir.

Türk-İş üst yönetimi hep bu olgunun en canlı örneklerini vermekle ünlüdür. Bu yöneticiler başkanı oldukları sendikalar içinde tam bir diktatörlük kurarlar ve yukarıdan başlayarak aşağıya kadar bir sürü beslemelerle, sendika esnafıyla saltanatlarını sürdürürler. Baskının yetmediği yerde devreye binbir entrika, ayak oyunu girer. Özellikle kongreler öncesinde pislikler büsbütün artar, parayla delege satın almaya kadar varır. Sendika içindeki bu yöntemler ve sarı sendikacı egemenliği işçi kitlesinin satılmasına hizmet eder. Ve bu yapı sürüp gittiği müddetçe konfederasyon yönetiminin arada bir ya da hatta son zamanlardaki gibi sık sık hükümete çatmaları işveren örgütü temsilcilerine verip veriştirmeleri karşılıklı bir oyundan başka bir şey değildir. Nitekim bugün Şevket Yılmaz'ı ve takımını ne Özal ciddiye almaktadır ne de TİSK başkanı Halit Narin. İş o raddeye varmıştır ki, toplu sözleşme görüşmeleri öncesinde hem Halit Narin "biz nasıl olsa Şevket'le anlaşırız" diye kendinden ve daha doğrusu Şevket'inden emin demeçler vermekte, sözleşmenin imza töreninde ise Şevket'e "istersen benim yerime sen konuş, nasıl olsa benim diyeceklerimi söyleyeceksin" diye Şevket'in kime hizmet ettiğini küstah bir istihzayla ilan edebilmektedir.

Ne var ki, bu kandırmacanın ilanihaye böyle sürüp gideceği sanılmamalıdır. Gerçekte sadece DİSK'ten gelen işçi kitlesi içinde değil, eskiden beri Türk-İş'li olan işçilerin de çoğunun gözünde bu üst yönetimin maskesi çoktan düşmüştür. Ama bu yöneticilerin tıynetlerinin bilinmesi onları devirmek için yeterli olmamaktadır. Aslolan onların tepeden tabana kadar uzanan saltanat mekanizmalarını parçalamaktır. Bu ise sabırlı çalışmaları gerektirmektedir.

SOL MUHALEFET BLOKUNA DOĞRU

İşte Türk-İş'in son kongresi bu açıdan önemli belirtileri taşımaktadır.

Herşeyden önce Türk-İş tarihin-

de ilk kez sosyal demokratlar ile sarı şebeke arasındaki köprüler atılmıştır. Gerçi adı sosyal demokrata çıkmış, ama sosyal demokratlıkları kendilerinden menkul kimi sendikacılar Türk-İş kongrelerinin geleneğine uyarak sağcılarla uzlaşmışlar ve onların hakimiyetindeki listeye girmişlerdir, ama o sendikacılar zaten hiçbir zaman Türk-İş'in sol kanadını teşkil edenler olmamışlardır.

Onlardan farklı olarak, Türk-İş kongresinde bir sol kanat kristalleşmesi olmuştur. Bu açıdan kongreden çok önce sol kanat eğiliminin kendisini deklare etmesi ve kongre sonuna kadar uzlaşmaya yanaşmaması konfederasyon içindeki ciddi bir mücadelenin başlangıcı sayılmalıdır.

Kendilerini sosyal demokrat diye tanıtıp peşinen Yılmaz'ın listesine girenler olmuştur, bunlara sonradan da katılanlar vardır. Gidenler gitmiştir, geriye kalan blokun oyları üçte biri aşmıştır. Bu bloklaşma Türk-İş içindeki mücadelenin geleceği açısından olumludur.

MUHALEFETİ BEKLEYEN İKİ TEHLİKE

Ne var ki, bu olumluluğu önümüzdeki dönemde somut ve sürekli çalışmalarla devam ettirmek gerekmektedir. Halen kongrede yönetime aday olan kanadın genel eğilimi sosyal demokrattır. Bununla birlikte özellikle yukarıdan aşağıya gidildikçe bu kanadın içindeki sol'un, sosyal demokrasiyi de aşan solun varlığı sözkonusudur, ama muhalefet hareketinin radikalleşmesini önleyecek unsurların da varlığı bir vakıadır.

Şu halde, tabanda eski DİSK birikiminin içinde yer aldığı bu kanatta DİSK ilkelerinin güçlendirilmesi için uğraş vermek büyük önem taşımaktadır. Esasen sol kanadın başarı şansı da sarı yönetime karşı mücadelesini bu ilkesel zeminde yürütmesidir.

Burada Türk-İş'in sol kanadını iki ciddi tehlike beklemektedir: Bunlardan birincisi ve en önemlisi, çeşitli tahriklere kapılıp Türk-İş içindeki mücadeleyi terkederek ayrı bir konfederasyona gidilmesidir. Böylesi bir tutum mevcut konjonktürde, sendikal dengelerde vahim bir yanılgı olur. Sol kanat karşıdan gelecek her türlü provokasyonlara karşı duyarlı ve kararlı davranmak zorundadır. Çünkü soruna 1987 yılının penceresinden değil, daha uzun bir perspektiften bakabilmek gerekmektedir. Karşıdan gelen tahriklerin yanısıra, Türk-İş içindeki zorlukları göze alamayıp ayrı bir konfederasyona gitmek kolaycılığı adı geçen kanatta ve onların yanındaki kimi politik çevrelerde de çıkabilir. Böylesi bir tutum, serinkanlılığı yitirmek, kongrede alınmış oyları abartmak demektir.

Bizce konfederasyon içindeki sol kanat sendikacılarının en fazla dikkat etmeleri gereken husus budur.

İkinci tehlike şu anda daha önemsiz görünmekle birlikte muhalefetin gelişmesi ölçüsünde öne çıkacak ve sol kanat hareketine zarar verecektir; bu da adı geçen sol kanadın sarı şebekeye karşı mücadelesinin kendi içinden gevşetilmesi ve sulandırılmasıdır. Oysa yukarıda da yazdığımız gibi bu mücadelenin ilkelerini geliştirmek ve DİSK'in ilkeleriyle birlikte bu mücadeleyi sürdürmek gerekmektedir. Şu anki sol kanatta bu kanadın ortalama çizgisinin gerisinde unsurlar vardır, onlar muhalefeti geriye çekmek isteyeceklerdir. Sol kanat içinde özellikle DİSK ilkeleri ve dinamizmi geliştikçe, muhalefete bu ilkeler damgasını vurmaya başladıkça sözkonusu geri unsurlar bu gelişmeyi önlemek için antikomünizm kılıcını kuşanacaklardır. Bu gibi eğilimleri aşmanın yolu muhalefetin içeriğini zenginleştirmek ve üst yönetimle ortaya daha net ayırım çizgileri koymak konusunda kararlı davranmaktan geçer.

Ancak bu yapıldığı takdirde sol kanat konfederasyon içinde alternatif durumuna yükselebilir.

İLERİ SENDİKAL İLKELERİN BELİRLEYİCİ ROLÜ

Bir başka önemli husus da şudur: Bugün sol kanadı oluşturan blok genellikle belli sendikalardan ve onların delegelerinden oluşmaktadır. Böyle kaldığı sürece, bu blok, sözkonusu sendikalarla sınırlı olmaktan kurtulamaz.

Oysa muhalefet sarı şebekelerin kontrolündeki taban birimlerine yaygınlaştırılmalıdır, o sendikaları tepelerine tünemiş olan gangsterlerden kurtarmak için yoğun çabalar yürütülmelidir. Bu ise ancak sol kanadın ilkelerini netleştirmesiyle mümkündür.

Unutmamak gerekir ki, DİSK kurulduktan sonraki yıllarda DİSK'in gelişmesinin bir yönü de onun ilkelerinin ve kararlı tutumunun bazı Türk-İş sendikalarında yankı bulması, bu yankıların yönetimleri etkilemesi ve o sendikaların Türk-İş'ten ayrılıp DİSK'e katılmalarıyla mümkün olmuştu. Şimdi ayrı bir konfederasyon sözkonusu olmadığına göre, aynı şey Türk-İş içinde sol blok olarak kristalleşmek, bu tutumu ilkesel zeminde sürdürüp geliştirmekle mümkündür. Adı geçen sol kanat sendikalarının ve sendikacılarının Türk-İş içinde bulunmaları bu etkileşimi ve iletişimi daha da hızlandıracak önemli bir avantajdır.

Şu halde, sol kanadın kristalleşme sürecini hızlandırmak ve ciddi bir muhalefet bloku olarak ona süreklilik ve dinamizm kazandırmak Türk-İş yönetimine alternatif olduğu inancını diğer tüm sendikalarda uyandırmak şarttır ve döne döne söyleyelim ki, bunun için önşart DİSK'in ilkeleridir. Bir başka deyişle DİSK birikimiyle bütünleşmiş, giderek Türk-İş içinde DİSK'leşmiş bir kanat, *ancak böyle bir muhalefet* hem Türk-İş'in yarınki yönetimine aday olabilir, hem gangsterlerin elindeki sendikaların içinde yankı uyandırabilir, hem de işçi sınıfının sendikal birliğinin zeminini hazırlar.

Bu süreçte, DİSK'ten gelen ileri işçiler, sendika aktivistleri ve ileri politik kadrolara önemli görevler düşmektedir. Sosyal demokrasinin yalpalamaları karşısında sabırsız olmak, sosyal demokratların geri unsurlarının muhalefeti sağa doğru çekme gayretleri karşısında aceleci davranmak, sonuçta böyle bir şansı yok eder.

Türk-İş içindeki ileri unsurları, DİSK'in ilkelerini benimsemiş olanları hem kendi sendikalarında, hem de sarının sarısı sendikalarda sabırlı ve akıllı çabalar beklemektedir. Bu çabaların yerine getirilmesi başarının hiç de öyle zor olmadığını önümüzdeki yıllarda kanıtlayacaktır. ■

"Sol Partiler Üzerinden Yasaklar Kalkmalı"

Ahmet KAÇMAZ

GÜNEŞ gazetesinin 17 Aralık 1986 tarihli nüshasında TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz ile yapılan bir röportaj "Sol partiler üzerinden yasaklar kalkmalı" adı altında yayınlandı. Yetkililer Kaçmaz'ın cevaplarının kelimesi kelimesine basılacağına söz vermişlerdi. Ne ki buna riayet edilmedi ve cevaplar aşırı kısaltıldı. Bir bölüm ise deforme edilip "yeniden" yazıldı. Anlam kaymalarına yol açabileceği düşüncesiyle Kaçmaz'ın cevaplarının orijinalini yayınlıyoruz. (Güneş gazetesi tarafından yayınlanmayan bölümler köşeli parantez içinde verilmiştir.)

Türkiye'de mevcut şartlar içinde bir sosyalist parti kurulabilir mi?

Bir sosyalist partinin kurulması sorunu, böyle bir partinin var olmaması halinde söz konusudur. Oysa bugün böyle partiler var. Antidemokratik kanunlarla bu partilerin yasal çalışma yapmaları yasaklanmış. Dolayısıyla bu partilerin açık çalışabilmeleri için gerekli demokratik dönüşümler yapıldığında sosyalist parti meselesi çözümlenmiş olur.

Ancak sosyalist partiler üzerindeki yasakların kalkması bir demokrasi mücadelesi sorunudur. Olumlu sonuca varılması vakit alabilir. Üstelik mevcut şartlar —objektif ve subjektif— kısa sürede sonuç alınabileceğine işaret etmiyor. Sosyalistler ise, yasal imkanları da sonuna kadar değerlendirmekle yükümlüdürler. Bu imkanların arasında yasal siyasi platformdan yararlanmanın özel önemi vardır. Yasal siyaset yapmanın en doğrudan ve kestirme yolu ise yasal bir partinin oluşturulmasıdır.

Bu dediğimden yasal partinin, açık çalışmaları yasaklanmış sosyalist partilerin *yerine* kurulacağı anlamı çıkmaz. [Mevcut partileri yasaklayan mevzuatın aynı nitelikte yeni bir partiye cevaz vermesi beklenemez. Kaldı ki yasal partinin toplumsal işlevi de farklı olmak zorundadır.

Bugün Türkiye'de kitlelerin acil ihtiyacı son yıllarda hızla kötüleşmiş olan yaşama şartlarının düzeltilmesidir, somutlarsak, pahalılığın önlenmesidir, işsizliğe çare bulunmasıdır, ahlâki çöküntünün önünün alınmasıdır, sağlık, eğitim vb. sorunlara çözüm getirilmesidir. Bütün bu konularda olumlu gelişmeler sağlanabilmesi için kitlelerin bizzat kollarını sıvamaları şarttır. Oysa 1982 anayasası ve onu "tamamlayan" mevzuat çalışan yığınların ellerini, kollarını bağlamaktadır. Bu durumda kurulacak yasal partinin acil görevi, çalışan insanların en hayati ihtiyaçları doğrultusunda demokrasi mücadelesi vermek olmalıdır.

Ancak bu kadarı yetmez. Çünkü —yeterli olmasa da— demokrasi mücadelesi veren başka partiler var. Yasal partinin hem bu partilerden farkı olmalıdır, hem de bu parti çıkarlarını savunduğu emekçi yığınları mobilize etmeyi becerebilmelidir. Emekçilerin esas özlemi sömürü ve baskıdan arındırılmış bir dünyada özgürce ve barış içinde yaşamaktır. Bunu sağlayacak düzenin adı ise sosyalizmdir. Bu nedenle işçiler, emekçiler, kendilerinin dünyası olan sosyalizmi hedefleyen bir mücadeleye daha bir şevkle sarılırlar. İşte bu yüzden yasal sol parti için, demokrasi mücadelesinin yanı sıra sosyalizmin ajitasyon ve propagandası da büyük önem taşır.]

Ülkemizde yasal bir sosyalist partinin kurulması için son zamanlarda başlatılan çalışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yasal partinin kurulması doğrultusunda şimdiye kadar yapılan çalışmaları bir çeşit "peşrev" olarak değerlendiriyorum. Yasal siyaset arenasının sosyalizme tümüyle kapalı olup olmadığını böyle bir partinin girişimi ortaya çıkaracak. Yasal arena sosyalizmi hepten dışlamasa bile büyük ölçüde sınırlandıracaktır. Bu nedenle sosyalizmin meseleleri, yasal arenada ancak genel hatlarıyla ele alınabilecektir. Dolayısıyla farklı görüşler arasındaki "nüanslar"ın önemi ortadan kalkabilecektir. O halde nüanslarda farklı görüşlere sahip olanların yasal bir sol patide biraraya gelmeleri pekâlâ mümkündür. Üstelik böylesi, demokrasi mücadelesinde güçlerin birleştirilmesi açısından hem doğrudur, hem de çok yararlı olur.

Ancak sosyalizmin meselelerinde, teorik planda benzeri lafza sahip olmak biraraya gelmeye yetmez. Sosyalizmin dünya pratiğine "Batı" gözlüğüyle bakanlarla, ya da varolan sosyalizmi "emperyalizm" olarak değerlendirenlerle aynı sol parti içinde biraraya gelmek eşyanın tabiatıyla bağdaşmaz. [Üstelik böylelerinden bazıları en ufak zoru gördüklerinde kendi kurdukları partilerden yine kendileri hemen ellerini yıkamışlarsa, onların, şimdi kurma peşinde oldukları "yeni" partiyi de bir gün yüzüstü bırakmayacaklarının hiçbir garantisi yoktur.

Türkiye'de bugün acil hedef demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılmasıdır. Demokrasi ise, hak ve özgürlüklerin asli sahibi olması gereken kitleler, bu uğurda kollarını sıvadıkları ölçüde kazanılabilirler. Sosyalistlerin görevi çalışan halkın acil talepleri doğrultusunda, hayatın her alanında yığınlarla içiçe olmak, her imkandan yararlanarak onların kendi haklarına sahip çıkmaları, bu yolda mücadeleye koyulmaları için çaba sarfetmektir.]

Son zamanlarda, "bugün Türkiye'de köklü bir sosyalist parti bulunsaydı, kapkaç ve asparagas ekonomisinden yana eski oligarşilerin sürmesini isteyen karma ekonomicileri değil, liberalleri, yani ANAP'ı desteklerdi" şeklinde bir görüş öne sürülüyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Kimin desteklenip kimin desteklenmeyeceğine karar vermeden önce kavramlar üzerinde anlaşmak lazım. Türkiye'de "liberal" ekonomi yok. Hiçbir zaman da olmadı; olacağı da yok. Çünkü Türkiye'nin kapitalizme geçiş sürecinin şartları buna elvermedi, mevcut şartlar da elvermiyor.

Aynı şekilde Türkiye'de "karma ekonomi" de yok. Zaten ekonominin karması —çok istisnai geçici durumlar dışında— olmaz, olamaz. Ekonomide özel sektörün yanısıra bir de devlet sektörünün bulunması, o ekonominin karma olduğu anlamına gelmez. Her kapitalist ülkede küçük ya da büyük bir devlet sektörü vardır. [Ama böyle diye bu ülkelerde ekonominin karma olduğunu iddia eden çıkmaz. Çünkü kapitalist bir ülkede devlet sektörü, kural olarak kapitalizmin yerleştirilmesine ve ömrünün uzatılmasına hizmet eder. Zaten başka türlüsü de olamaz. Kuşkusuz istisnalar vardır. Ama kapitalist ekonominin varlığını sürdürmesi esas alındığı sürece, isterse hükümette sosyal demokratlar bulunsun, devlet sektörü, özel sektörün hasmı değil tamamlayıcısıdır.

Bizde devletçilik, daha baştan itibaren kapitalizmin yerleştirilip geliştirilmesinin, sermaye sahibi sınıfın yaratılmasının ve sermaye birikiminin başlıca manivelası olmuştur. Bugün büyük sermaye sahiplerinin hemen tamamı bu durumlarını, hem devletin tanıdığı kolaylıklara hem de devlet sektörünün sağladığı, bedava denebilecek kadar ucuz bir takım üretim girdilerine borçludurlar. Cumhuriyet tarihi boyunca en liberal geçinen politikacıların, ekonomide en fazla devletçilik yapmalarının sebebi budur. Ekonominin liberalleştirilmesini amaçladığı iddia edilen 24 Ocak Kararları'nın uygulamaya konmasından buyana, özel sektör yatırımlarının Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı %11'den %7'ye düşmüştür. Liberalliğine toz kondurulmayan Başbakan Özal, bugün bir kısım iş çevreleri tarafından "devlet sektörünü kolluyor" olmakla suçlanmaktadır. Oysa Özal'ın, kapitalizmin en inanmış savunucularından birisi olduğu kuşku götürmez.] Kısacası, bugün Türkiye'de varolan ekonomi ne "liberal"dir, ne de "karma". Bu ekonominin adı *devlet tekelci kapitalizmi*dir.

["Karma ekonomi" deyimi bana, eskilerdeki bazı spor karşılaşmalarında Türk Milli Takımı'nın, resmi olmayan uluslararası maçlara "Türkiye Karması" adı altında çıkartılmasını hatırlatıyor.]

Bir kısım ilericinin, solcunun, hatta sosyalistin ekonomide devletçiliği savunduklarını görüyoruz. Pazar için üretimin esas olduğu ve bu temele hiç dokunulmadığı bir ekonomik sistemde devletçiliği ilericilik zannetmek, bu kimselerin bir türlü etkisinden kurtulamadıkları bir halüsinasyondur. Oysa ilericilerin, sosyalistlerin işi, ne "karma ekonomi"yi desteklemektir, ne de olmayan liberalizmi... [Ekonomide ilericilik demek, uzun vadede üretim araçlarının kollektif mülkiyetini öngörmek, kısa vadede ise, tekelci sermayenin geriletilmesini ve devlet sektörünün sermayenin hizmetinden çıkarılıp halkın hayati ihtiyaçlarına cevap verecek bir yapıya kavuşturulmasını savunmak demektir.

Bu dediklerimden "iş yerleri kimin mülkiyetinde olursa olsun farketmez" anlamı çıkaz. Kollektif mülkiyete geçirilmesi noktasında daha kolaylık sağlayacağı için, ekonomide devlet sektörünün geniş ve yaygın olması —kuşkusuz büyük işletmeler için sözkonusudur bu— emekçilerin yararınadır.]

Günümüzde artık teknolojik devrimlerin sosyalist devrimlerin önüne geçtiği, birçok sorunu teknolojik devrimlerin çözdüğü ve hatta sosyalist devrimlerin gerçekleştirmek istediği "sömürüsüz dünya" idealini de yine teknolojik devrimlerin gerçekleştireceği şeklinde görüşler var. Ne diyorsunuz bunlara?

Sömürünün ortadan kalkması için üretici güçlerin belirli bir gelişkinlik seviyesine erişmesi gerektiği bilinen bir gerçek. Ama sömürünün ortadan kalkmasına, üretici güçlerin gelişmesinde olağanüstü bir sıçrama yaratmış olan bilimsel ve teknolojik devrimin tek başına yetmediği de hayatın kendisinden gözlemlediğimiz bir diğer gerçek. Örneğin SSCB'de 1936 yılında, ülke teknolojide "Batı"dan daha geri seviyedeyken insanın insan tarafından sömürülmesine son verildi. Buna karşılık bilimsel ve teknolojik devrimin "tam istim" ilerlediği İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde örneğin F. Almanya'da 1950'de %181 olan sömürü oranı 1976'da %284'e ulaştı. [Başka türlü ifade edersek, 1950'de F. Almanya'da bir işçi 8 saatlik işgününde iki saat 51 dakika kendisi için çalışırken, beş saat 9 dakika sermaye sahibi için çalışıyordu. 1976'ya gelindiğinde aynı sayılar sırasıyla iki saat 5 dakika ve beş saat 55 dakika olmuştu. Yani işçi işveren için yaklaşık üç çeyrek saat daha fazla çalışır duruma gelmişti. (Politische Okonomie, Kapitalismus, Dietz Verlag, 1984, sf. 27-28)

Bütün bunlardan çıkan sonuç şu: "Sömürüyü sosyalizmin değil, gelişkin kapitalist ülkelerdeki teknolojik devrimin kaldıracağı" iddiasının tam tersi doğru. Dünya pratiği, kapitalist düzende teknolojik devrimin sömürüyü daha katmerli hale getirdiğini, buna mukabil sömürünün, ancak üretim araçlarının kollektif mülkiyet altında bulunduğu sosyalizmde ortadan kalkabildiğini gösteriyor.]

Bir de şöyle düşünenler var: "Bilimsel teknolojik devrimin gelişmesiyle birlikte üretimde işçilerin yerlerini robotlar alıyor. Bu sürecin ilerlemesiyle, üretim tümüyle robotlar vasıtasıyla yapılır hale geldiğinde işçi sınıfı fiilen ortadan kalkmış olacak, böylece sömürü de son bulacak."

İşçi sınıfının bir gün ortadan kalkacağı "müjde"sini ilk veren, bilindiği gibi Marx. O günden bu yana da Marksistlerin, hiç bir sınıfın, bu arada işçi sınıfının da bulunmayacağı bir dünya için çaba harcadıkları bilinen bir başka gerçek. Bu nedenle işçi sınıfının tarihe karışması Marksist açıdan olumlu bir evrim kategorisidir. Ayrıca bu sü-

reci belirleyen maddi temelin çok gelişkin bir teknolojiye sahip olması gerektiği de yine Marx'ın ve Engels'in bilinen bir tezidir.

[Ancak işçi sınıfının tarihe karışması gibi çok boyutlu bir olguyu, sadece teknolojik devrime bağlamak, vülger bir "materyalizm" olur. Konunun ekonomik, sosyal ve siyasi bir bütünlük içinde değerlendirilmesi gerekir.

Benim hatırladığım kadarıyla işçinin birgün tarihe karışacağını ileri süren tek bir sermaye sahibi, tek bir burjuva siyaset adamı ya da düşünürü çıkmamıştır. Çünkü onlar da kârın biricik kaynağının emek gücü olduğunu bilirler. Üretimde robot kullanmakla çıkrık kullanmak arasında artı değerin oluşması açısından bir fark yoktur. İkisi de ilave bir değer yaratmazlar.

Öyleyse, yani kârın biricik kaynağı olan artı değerin yaratılmasında robotun hiçbir katkısı yoksa, sermaye sahibi külfet olması gereken robota niye ihtiyaç duyar?

İhtiyaç duyar, çünkü, artı değer yaratmasa da, aynı robotlar, aynı işkolunda, aynı yaygınlıkta kullanılır olana kadar sermaye sahibine bir ek kâr getirir. Kapitalizmde teknolojik gelişmenin temel konusudur bu. Ve sermaye sahibinin iradesinden bağımsızdır.

Bu durumda teknolojik gelişme sonucu, sermaye sahibinin iradesine rağmen üretimde işçilerinin yerini tümüyle robotların alacağı bir noktaya erişmek neden mümkün olmasın?

Tarihte sermaye sahibinin işine gelmediği zaman teknolojideki gelişmeyi kösteklediğinin çeşitli örnekleri var. Yüzyılın başında yüzbinlerce patentin başvurusunun ABD arşivlerinde küflenmeye terkedildiği bilinen bir gerçektir.

O zaman başkaydı, şimdi başka denecekse günümüze bakalım.]

Teknolojik gelişmeyle birlikte robotların yerini aldığı işçiler işsizler ordusuna katılıyorlar. Bugün işsizlik "Batı"nın en müzmin sosyal problemlerinden birisi. Ama hükümetler bu problemi bir türlü çözemiyorlar. Daha doğrusu çözmüyorlar. Aslında çözüm çok basit. Diyelim haftalık iş zamanı 40 saat ve işsizlik oranı % 10; indirilir haftalık iş süresi 36 saate, olur biter. Nitekim kimi ülkelerde işçiler bunun mücadelesini veriyorlar. Ama işverenler haftalık iş süresinin kısaltılmasına şiddetle karşı çıkıyorlar. Neden? Çünkü çalışma süresinin 40 saatten 36 saate düşmesi demek, yani, kârın azalması demek. [Sermaye sahibi kârın robotların değil, işçinin çalışmasından geldiğini iyi biliyor.

Öyleyse sermaye sahibi varolduğu sürece, diğer bir deyişle üretim araçlarının özel mülkiyeti sürdükçe işçi sınıfının —üretimdeki toplumsal emek gücü harcama zamanı ne kadar kısalırsa kısalsın— tarihe karışması, sermaye sahibinin varlığı ve çıkarları açısından mümkün olmaz. Bu nedenle teknolojik gelişme işçi sınıfından önce sermaye sahibi sınıfın tarihe karışmasını öngerektirir. Dünyada fiilen olan da budur. Sermaye sahibi sınıfın tarihe karıştığı düzenin adı sosyalizm olduğuna göre işçi sınıfını ortadan kaldıracak olan, tek başına teknolojik devrim değil, çalışmanın bir çeşit hobi haline geleceği gelişkin teknolojili toplumda işçi sınıfının kendisi olacaktır.]

Geçenlerde basınımızda, Sovyet lideri Gorbaçov'un, "Ulusal kurtuluş hareketleri dünyayı bir nükleer çatışma noktasına getirmemeye itina etmelidir" şeklinde özetlenebilecek bir açıklaması yayınlandı. Bu açıklamayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben kendi adıma Sovyetler Birliği'nin böyle bir açıklama yaptığına —uluslararası basını oldukça dikkatli izlediğim halde— rastlamadım. Ulusal kurtuluş hareketlerini maddi manevi her yönde desteklemek SSCB'nin geleneksel politikasıdır. Sovyet yetkilileri enternasyonalist dayanışmanın gereklerini yerine getirmekten hiç bir zaman geri durmayacaklarını her zaman vurgulamaktadırlar. Kaldı ki şimdiye değin dünyayı bir nükleer çatışma durumuna getirmiş herhangi bir ulusal kurtuluş hareketine rastlanmamıştır. Nükleer bir çatışmaya yol açabilecek olan, olsa olsa "ilk saldırı hakkı"ndan asla vazgeçmeyeceğini her vesilede ısrarla vurgulayan ABD yönetimidir.

ANAP, SHP, DYP ve DSP'yi kısaca değerlendirir misiniz?

Muhafazakâr ve sağcı olduklarını açıkça ifade eden ANAP'ın ve DYP'nin ilerici olup olmadıklarını vakti boş olanlar tartışabilirler. Demokratlık konusunda ANAP için aynı durum sözkonusu. Merkez Bankası başkanını görevden almak için çare bulmaya çalışan askeri yönetime, "istifasını istersiniz olur biter" diye akıl öğreten bir kimse bende demokrasi ile ilgili hiçbir çağrışım yaratmıyor.*

DYP'ye gelince lafzen demokrasiyi savunuyor, militarizme karşı çıkıyor. Ama bu kadarı demokrat olmaya yetmez. Demokrat olmanın asgari kıstası, kendi için istediğini herkes için isteyebilmektir. kendileri üzerindeki siyaset yasağını demokrasinin başlıca aksaklığı olarak görenler, milyonlarca işçinin, emekçinin kendi siyasetleri üzerindeki yasağa göz yumuyorlarsa, hatta bu yasağı açık açık onaylıyorlarsa, onlara, pek özledikleri "Batı demokrasileri"nde kimse demokrat demez.

SHP ve DSP'ye gelince, bu partiler demokrasi saflarında yer alıyorlar. Ancak ellerindeki imkanları yeterince değerlendirmekten ve aktif bir demokrasi mücadelesi vermekten uzaklar. Ayrıca bu iki parti kapitalist düzenin sürmesinden yana oldukları için ilerici sayılmazlar. İlericiliğin asgari şartları emperyalizme bağımlılığa, tekellerin egemenliğine ve şovenizme tutarlı bir şekilde karşı çıkmaktır. Sözkonusu partilerin ikisi de bu konularda bir hayli noksanlıdırlar.

[SHP ve DSP'nin karşılaştırılmasına gelince,] sosyal demokrasi toplumda dayandığı sınıf ve tabakaların çeşitliliği nedeniyle homojen bir yapı arzetmez. [Bu açıdan SHP'nin içinde çeşitli eğilimlerin ve grupların bulunması normaldir ve doğrusu da budur. Bunları olabildiği kadar uyumlaştırmak yönetici kadronun becerisine kalmıştır.

DSP ise ne politik bir akımı temsil

(Devamı 11. sayfada)

---

*Güneş gazetesinde bu bölüm şu şekilde yayınlanmıştır: "Muhafazakâr ve sağcı ANAP, demokrasiden yana bir parti değil.. Merkez Bankası Başkanı'nı görevden almak için çare bulmaya çalışan askeri yönetime, 'istifasını istersiniz olur biter' diye akıl öğreten Özal, bende demokrasi ile ilgili hiçbir çağrışım yaratmıyor. Muhafazakâr ve sağcı DYP, ..."

12 Eylül Faşizmi Çözülüyor mu?

"Netaş grevi 1'inci ayını doldurdu"... "Las-Petkim-İş" in Derby fabrikasında aldığı grev kararı uygulanmaya başladı"... "İşverenle anlaşamayan Selüloz-İş Seka işyerlerinde greve gideceğini açıkladı."

Bunlar son günlerde basında yer alan bazı haberlerin başlıkları. Üstelik bu grevler Türkiye'nin demokrasiye döndüğünü ele güne göstermek amacıyla 6 Kasım 1983 seçimleri sonrasında tezgahlanan göstermelik bir, iki greve benzemiyorlar. Öyleyse ne oluyor? Türkiye'de birşeyler mi değişiyor? 12 Eylül 1980 darbesiyle gelen faşizmin çivisi mi çıkıyor?

Başka örnekler de var. Üniversitelerde dernekler kuruluyor; öğrenciler yürüyorlar, açlık grevi yapıyorlar. Sol eğilimli dergilerin sayısı hızla artıyor. "Sosyalist parti" tartışmaları yaygınlaşıyor. Aybar-Perinçek ikilisi, parti kurma girişimleri doğrultusunda toplantılar düzenleyebiliyorlar, komite oluşturabiliyorlar. Bütün bunlar faşizmin çözülmekte olduğunun göstergeleri mi?

Kimilerine göre Türkiye 6 Kasım 1983 seçimleriyle birlikte 12 Eylül "ara rejimi"nden çıktı ve demokrasiye dönüş yoluna girdi. 25 Mart 1984 mahalli seçimleri bu yolda önemli bir aşama oluşturdu. Daha sonra peyderpey sıkıyönetimler kaldırıldı, "olağanüstü hal" uygulamasının sınırları daraltıldı, ceza indirimi yasasıyla hapishaneler "boşaltıldı", DİSK ve Barış Derneği yöneticileri salıverildiler. Bütün partilerin katılmasına imkan sağlanan 28 Eylül 1986 ara seçimleri ile birlikte Türkiye'de de şartlar iyiden iyiye normale döndü. Şimdi bu manzaraya yaraşmayan tek motif TBMM'nin mevcut bileşimi. Erken ya da zamanında yapılacak bir genel seçimle bu aksaklık da giderilince Türkiye'de demokrasi tümüyle işlerli olacak!

Genel hatlarıyla böyle düşünen "kimileri", "kamuoyu"nun oluşmasına katkıda bulunanların ezici çoğunluğunu meydana getiriyorlar. Örneğin boyalı basın için —ki toplam günlük tirajın %95'inden çoğunu sağlıyor— "Türkiye demokrasiye döndü mü, dönüyor mu, dönüyorsa neresinde?" diye bir sorun kalmadı. Daha doğrusu böyle konular boyalı basında tartışılmıyor bile. Çünkü onlar mevcut rejime "demokrasi" diye bakıyorlar.

Legal siyaset arenasındaki partiler ise hakeza. Tabii aralarında nüanslar var. Örneğin Özal ve ekibi için Türkiye'ye demokrasinin bu kadarı bile fazla. Onların "ideali" kitleleri "depolitize" etmek. Bunun en etkin ve "rasyonel" biçimde dipçik zoruyla başarıldığını Cunta göstermişti. Sonra, askerler göstermelik de olsa bir genel seçime gitmek zorunda kaldıklarında depolitizasyonu sürdürme işlevi, seçim sonrasında hükümeti kurma imkanını elde eden ANAP'a —elbette Evren'in "deruhtesinde"— düşmüştü. Ayrıca bunda bir beis de yoktu. Ha seçimle başa gelmiş, ha tayin ile, Özal'ı pek ilgilendirmiyordu. Demokrasi mi? O da neydi ki?

Türkiye'de demokrasinin iyi kötü işlemekte olduğu kanaatini paylaşan "kimileri"nin arasında SHP de yer alıyor. Erdal İnönü "demokrasiye dönüş süreci" vb. tanımlamalardan dahi rahatsızlık duyuyor. SHP'ye ve yöneticilerine göre Türkiye'de eksikli de olsa bir demokrasi mevcut. Yapılacak iş bu eksiklikleri gidermek. Anayasanın bir kısım maddeleri, askeri yönetim zamanında çıkartılan bazı antidemokratik kanunlar değiştirildiğinde, SHP'ye göre, Türkiye'de demokrasi bütünüyle geçerli olacak.

DSP'nin de bu konuda tutumu SHP'ninkinden farklı değil. Ecevit ve çevresi mevcut rejim hakkında net bir tanımlama yapmamaya özellikle itina ediyorlar. Ecevit 6 Kasım 1983 seçimleri öncesinde parti kurmanın şartlarının mevcut olmadığını ileri sürerken gerekçe olarak o dönemde demokrasinin yokluğunu gösteriyordu. Parti kurma çalışmalarına seçimlerden sonra hız verdiğine göre mevcut rejimin, iyi veya kötü bir tür demokrasi olduğunu Ecevit de kabul ediyor demektir. Zaten DSP Programı'nda yer alan "... tüm demokratik hakların ve özgürlüklerin *genişletileceği*" (italikler bizim) ibaresi, bu partinin rejime bakışına ışık tutuyor.

DYP'ye gelince... Bu partinin manevi lideri "bugün Türkiye'de demokrasi var mı, yok mu?" sorusunu net bir şekilde "yoktur" diye cevaplıyor. Ancak onun bundan neyi kastettiği malum: Madem ki kendisine siyaset yapmak hakkı tanınmamaktadır, öyleyse demokrasi de yoktur! Böyle düşündüğünü kendisi açıkça ifade ediyor. "Vatandaşın istediğini seçme hakkına sahip olmadığı yerde demokrasi de olmaz" diyor. Ne ki demokrasinin olmayışının böyle gerekçelendirilmesi, pek çok Demirel yandaşlarını dahi ikna ve tatmin etmiyor. Herkes bu tavrı, mağdur durumu nedeniyle Demirel'in subjektif tepkiciliğine yorup anlayışla karşılamayı yeğliyor. Zaten DYP de "Türkiye'deki rejim demokrasi değildir; bugün Türkiye'de demokrasi yoktur; demokrasiyi biz getireceğiz" mealinde, demokratik hak ve özgürlükleri bir bütün olarak ele alan bir temayı hiç işlemediği gibi işlemeye de niyetli gözükmüyor.

KİTLELER MEVCUT REJİME NASIL BAKIYOR?

Saydığımız bu partiler 28 Eylül 1985 ara seçimlerinde oyların %85'inden fazlasını topladılar. Aynı seçimlere katılan irili ufaklı diğer legal partilerin de Türkiye'deki mevcut rejime bir çeşit demokrasi diye baktıkları biliniyor. En azından, bunlardan herhangi birisinin dahi Türkiye'de demokrasinin bulunmadığı doğrultusunda bir görüşü yok. Öyleyse, yani oyların tamamı bu partilere gittiğine göre seçmenler de mi partiler gibi düşünüyorlar ve Türkiye'de şu veya bu tür bir demokrasi olduğu kanısındalar?

Seçmenin oy verdiği partinin rejime bakışı ile seçmenin kendisinin mevcut rejimi değerlendirişi arasında bire bir paralellik kurmak herhalde çok yanıltıcı olur. Seçmenin bir partiye oy vermiş olması, o partinin rejim hakkındaki düşüncelerini de onayladığı anlamına gelmez. Çünkü oy verme olgusuna etkiyen başka faktörler de vardır. Üstelik içinde bulunduğumuz şartlarda bu faktörler daha da önem kazanmak-

tadırlar. Örneğin Türkiye'de demokrasinin bulunmadığı görüşünde olan işçi sınıfı partileri, soldaki diğer güçler, Türkiye'de demokrasi *gerçekten* olmadığı için seçimlere katılamadılar. Dolayısıyla sol güçlere verilecek oylar —ki bunların sahiplerinin Türkiye'de demokrasi bulunmadığı inancında oldukları kesindir— yine bu güçlerin yönlendirmeleri doğrultusunda bir kısım başka partilere gitti. Ayrıca oy vermeyenlerin bir bölümünün de Türkiye'de demokrasi bulunmadığı görüşünde olmaları doğaldır.

Bütün bu oyların üstüste eklendiğinde önemli bir miktara ulaşmayacağı, dolayısıyla seçmenin ağırlıklı bölümünün Türkiye'de demokrasi bulunmadığı görüşüne itibar göstermeyeceği ileri sürülebilir. İlk bakışta doğru imiş izlenimini veren bu yaklaşım yüzeysel bir bakış açısına dayandığı için yanıltıcıdır.

Sol güçlerin seçimlere katılmaları demek seçim günü ortaya çıkıp seçmenin oyunu istemeleri demek değildir. Seçimlere katılmak demek, en azından seçim süresi boyunca eldeki her imkandan azami ölçüde yararlanıp sesini duyurmak, daha geniş kitlelere hitap edip onlarla yakın ilişkiler kurmak, onların zaten el yordamıyla algıladıkları eksikliklerin ve aksaklıkların bilince çıkarılmasına yardımcı olmak demektir.

Böyle olduğunda Türkiye'de demokrasinin bulunmadığına kanaat getiren yığınlar seçimlerde işçi sınıfı partilerine, sol güçlere mi teveccüh ederler?

Elbette değil. Böylesi bir süreç sonrasında sol güçler, şu anda kendilerini destekleyen yurttaşlar toplamından kuşkusuz daha geniş bir kitlenin oyunu alırlar. Ama yine de hayalci değilsek bu miktarın emekçiler arasında dahi bir azınlıktan öteye gitmeyeceğini bilmemiz gerekir. Çünkü seçmenin çoğunluğu *"realist"*tir. "Evet" der, "bu solcular doğruyu söylüyorlar, gerçekten Türkiye'de demokrasi yok; ama bunların da iktidara gelmeleri mümkün değil, ne diye oyumu ziyan edeyim?" Ve gider, oyunu, iktidara en yakın gördüğü, aynı zamanda demokrasiyi savunduğuna inandığı partiye verir.

Nitekim son ara seçimlerde de bir ölçüde olan budur. Türkiye'de demokrasinin bulunmadığına inanan, en azından demokrasinin kendileri için geçerli ve işlerli olmadığı bilincine sahip milyonlarca emekçinin oyu, demokratik hak ve özgürlükleri şu veya bu ölçüde savunan partilere kanalize oldu. Dahası demokratik hak ve özgürlüklerden yoksun olduğunu algılayan, bunlara ihtiyaç duyan ama bu haklarla soyut demokrasi retoriği arasındaki ayırımı kavrayamayan pek çok seçmen de, yıllardır ensesinde boza pişiren askerlere en "sert" çıkanlara, demokrasiyi getireceği beklentisiyle oy verdi.

Bütün bunlar gözönünde tutulduğunda, legal siyasi platformda yer alan partilerin tamamı Türkiye'de şu veya bu kadarıyla bir demokratik rejim bulunduğu görüşünde olsalar bile kitlelerin hatırı sayılır bir bölümünün böyle düşünmedikleri, Türkiye'deki rejime demokrasi denmeyeceğini gayet iyi bildikleri sonucu ortaya çıkar.

BURJUVAZİ İÇİN NE KADAR DEMOKRASİ VAR?

Bu da anlaşılır bir olgu. Çünkü hep bilindiği gibi *demokrasinin sınıf temeli var.*

Türkiye'de olup olmadığını irdelediğimiz demokrasi kuşkusuz burjuva demokrasisidir ve eğer yoksa, adından anlaşılacağı gibi burjuvazi için de *yoktur*. Oysa sözünü ettiğimiz partilerin bir bölümü, sosyal demokratlar, DYP ve RP "burjuva muhalefet" denilen kapsamda yer alıyorlar. Nasıl oluyor da bunlar, demokrasinin, burjuvazi için, —ya da onun belirli unsurları dışında kalanları için— dahi bulunmadığı bir rejimi, eksikli ve aksaklı da olsa bir tür demokrasi olarak niteleyebiliyorlar?

Çelişikmiş gibi gözüken bu olguyu açıklayabilmek için burjuvazinin çeşitli katmanlarının demokrasiden ne anladıklarına ve mevcut rejimin bu katmanların çıkarları açısından nasıl bir işlev gördüğüne kısaca göz atmak lazım.

Burjuvazi içinde, günümüzde bu sınıfa damgasını vuran tekelci kesimin zaten demokratlıkla bir aşinalığı yok. Çünkü serbest rekabetin işlemediği, ekonomide tekellerin politikalarının egemen olduğu bir toplumda, finans kapital zümresinin, burjuva sınıfının bütünlüğü içinde işlerli olan bir demokrasiye dahi ihtiyacı kalmıyor. Bir de buna Türkiye'de demokrasinin köksüzlüğü, uzun yüzyıllar boyu süre gelen devlet-teba ilişkilerinin pekiştirdiği hoşgörüsüzlüğün günümüzde de etkinliğini güçlü bir şekilde hissettiren mirası eklenince, devletle içiçe olan tekelci zümre için demokrasi hiçbir anlam ifade etmiyor.

Tabii bu tespitten, tekelci burjuvazinin dokusu böyledir diye, "demokrasiyi tanımamak onun hakkıdır" anlamını çıkarmamak gerek. Çünkü o demokrasiyi tanımamakla kalmıyor, demokratik hak ve özgürlüklerin, işlerli oldukları sürece daha çok emekçilerin çıkarlarına hizmet ettiğini gördüğü için *demokrasi düşmanı* kesiliyor. O zaman da demokrasi mücadelesinde taraflardan birisi, hem de karşı tarafın en güçlü unsurlarından başlıcası haline geliyor. Dolayısıyla tekelci burjuvaziye —varlığı son bulmadığı sürece— tanımadığı demokrasiyi *tanıtmak* şart oluyor.

Bu durumda demokrasi düşmanı tekelci zümrenin mevcut rejimi varolabileceklerin en âlâsı olarak görmesi, onu "demokrasi" olarak değerlendirmesi son derece olağan. Ayrıca bunda hiç de haksız sayılmaz. İşçi sendikaları dahil meslek örgütlerine siyaset yapmak yasaklanmışken, tekelci burjuvazinin en yetkili temsilcisi olan TÜSİAD siyasetin dikâlasını yapmakta ve politikalarını hükümetlere dikte edebilmektedir.

Tekelci zümrenin konumu böyle ise onun çıkarlarını savunan partilerin de bu doğrultuda politikalara sahip olmaları kaçınılmazdır. ANAP'ın böylesi bir politikayı görülmedik bir hayasızlıkla izlemesinin, bu partinin yöneticilerinin, kitlelerin yüzüne karşı "amacımız sizleri depolitize etmektir" diyebilmelerinin sebebi bu.

Bu noktada genel olarak burjuvazinin, ama en önde de tekelci burjuvazinin çıkarlarını savunan DYP'nin, ANAP'tan farklı bir tutumda olması zihinleri bulandırmamalı. Çünkü fark özde değil, biçimde. Demirel ve çevresi, çalışan kitleler için lüzumlu olan demokratik hakların bir tekini bile savunmuyorlar. Buna karşılık, Özal'ınkinden farklı

olarak, tekelci burjuvaziye "askerin emrinde olmayan" bir alternatif sunuyorlar. Tekelci zümre, böylesini kendi çıkarlarının güvencesi açısından pek "rasyonel" bulmadığı için, Demirel'in şahsına ve çevresine ihtiyacı olduğu halde ikircikli davranıyor. O zaman da Demirel karşıtlarını ikna etmek için oy mekanizmasını daha etkin bir şekilde devreye sokmak ihtiyacını duyuyor ve soyut demokrasi çığırtkanlığına hız veriyor.

Tekel dışı orta ve küçük boy burjuva (dikkat! "küçük burjuvazi" anlaşılmaya...) kesimlerin kendi demokrasilerine ihtiyaçları olduğu bir gerçek. Hem kendi aralarındaki rekabet, hem de büyük burjuvazinin aslan payıyla dahi yetinmeyen ve kendilerine neredeyse hayat hakkı tanımayan (batık şirketler olayı bunun en yeni kanıtıdır) tutumu bu olgunun maddi temelini oluşturuyor. DYP'nin ANAP'tan bir ölçüde farklı olmasının nedenlerinden birisi de, bu partide sınırlı da olsa orta burjuvazinin etkinliğinin bulunması. Benzer bir durumu daha da vurgulu olarak Refah partisi'nde tespit etmek mümkün. Küçük ve orta boy sermayenin çıkarları, SHP'nin ve DSP'nin politikalarına da bir ölçüde yansıyor.

Madem ki küçük ve orta boy burjuvazinin demokrasiye ihtiyacı var, nasıl oluyor da bu zümrenin (de) çıkarlarını savunan partiler mevcut rejimi bir tür demokrasi olarak değerlendirebiliyorlar.

İlk başta mevcut rejim bu zümre için demokrasinin hepten yokluğu anlamına gelmiyor. Örneğin bu kesimin sözcüleri sanayi, ticaret, ziraat odaları ve borsalar kanalından, tekelci burjuvazinin sultasından fırsat bulabildikleri ölçüde seslerini duyurabiliyorlar, bu kanallar vasıtasıyla, yasak olduğu halde —arada bir başları belaya girse de— bir ölçüde siyaset yapabiliyorlar. Öte yandan bu zümre işçi haklarına karşı son derece olumsuz bir tutuma sahip. O yüzden de demokrasiye, kendisinin çıkarlarına hizmet ettiği ölçüde evet diyor. İşte bu nedenlerle emekçi yığınlar için hiçbir demokratik hak ve özgürlüğün işlerli olmadığı bugünkü rejim, orta ve küçük boy sermaye sahibi kesim için, yetersiz de olsa bir tür demokrasi, ama eksiklikleri giderilmesi gereken bir demokrasi olabiliyor.

SOSYAL DEMOKRATLAR BURJUVAZİNİN ETKİNLİĞİ ALTINDA

Emekle sermayenin uzlaşmasını savunan sosyal demokrasi için durum oldukça zor. Bir yanda, başını demokrasi düşmanı finans kapital zümresinin çektiği burjuvazi var, öte yanda demokratik haklara alabildiğine ihtiyacı olan geniş emekçi yığınlar. Bunların antagonist nitelikli çıkarlarını uzlaştırmak bir hayli müşkül. Sonuçta ortaya çelişkili değerlendirmeler, çifte standartlı politikalar çıkıyor.

Mevcut düzeni burjuvazinin bütün kesimleri farklı ölçülerde de olsa demokrasi olarak gördükleri için, emekçilerden fazla bir tepki gelmediği sürece sosyal demokratlar, bugün Türkiye'de demokrasinin bulunmadığı gerçeğini açıkça ifade etmekte bir yarar görmüyorlar. Nitekim bugün olan da bu. Ayrıca sosyal demokrasi mevcut rejimin demokrasi olmadığını ileri sürerse kıyametin kopacağını sanıyor. Çünkü bu takdirde, rejimin neden demokrasi olmadığının, bundan kimin sorumlu olduğunun açıklanması ve rejimin hakiki adıyla çağrılması gerekecek. Böylesinin ucunun, daha ilk adımda askeriyeye dayanacağı ortada. En azından asayişin ipleri Evren'in elindeyken ve Cunta mutlak otoritesini kullandığı dönemde geçirdiği, demokrasiyi fiilen ortadan kaldıran yeni hukuki yapıya kimsenin elini değdirmeyeceğini her fırsatı düştüğünde hatırlatırken, demokrasinin yokluğundan tek başına Özal'ı sorumlu tutmak, eşeği bırakıp semerini dövmek anlamına gelir ve kimseyi ikna etmez.

Sosyal demokratlar mevcut rejimi adıyla çağırmamaktaki ayıplarını —bir hayli baştan savma da olsa— demokratik hak ve özgürlükleri savunarak kapatmak istiyorlar. Onların bu isteksiz ve cansız tutumunda, demokratik hak ve özgürlüklere en fazla ihtiyacı olan işçilerin, diğer emekçilerin, çalışan kitlelerin yeterince duyarlı ve aktif olmayan tavırlarının da katkısı oluyor. Kitleler hareketlendiği, kendileri için su kadar, ekmek kadar hayati öneme sahip demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıktığı, bunları kazanmak için seferber olduğu ölçüde sosyal demokratların da daha radikalleşmeleri ve demokrasinin yokluğunu açıkça ifade edecek konumlara gelmeleri mümkündür.

Hemen belirtelim ki, sosyal demokratların bu rejime ne deyip ne demeyeceklerinin fazla bir önemi yoktur. Yeter ki onlar —isterlerse mevcut rejimi bir tür demokrasi olarak değerlendirsinler— şu anda fiilen olmayan veya işlemeyen demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılması ve yığınlara maledilmesi için bizlerle birlikte omuz omuza mücadele vermeye her geçen gün biraz daha koyulsunlar.

MEVCUT REJİMİN DEMOKRASİ OLMADIĞINI TEŞHİR ETMENİN GEREĞİ

Türkiye'de demokrasinin bulunmadığı gerçeğinin böylesine yaygın bir şekilde kamufle edildiği ve yığınların dikkatlerinin köreltilmeye çalışıldığı bir ortamda, bir takım soluk alma imkanları elde edilmiş olsa dahi rejimde *nitel* bir değişme olmadığı, 12 Eylül 1980 darbesiyle kurulan faşist diktatörlüğün, göstermelik bir parlamento arkasında varlığını sürdürdüğü gerçeğine emekçi kitlelerin dikkatini çekmekte ısrarlı ve kararlı olmak, inandırıcılığımızda zorluklarla karşılaşmamıza ve belki de bir ölçüde tecrit olmamıza yol açmaz mı?

Demokratik hak ve özgürlüklerin hayati öneminin fazla farkına varılmadığı, yeterince benimsenip sahiplenilmediği bir ortamda böylesi bir ihtimal mevcut. Ancak bilimsel bir dünya görüşüne sahip olanların ne pahasına olursa olsun asla vazgeçmeyecekleri ilkelerden birisi, gerçek durumu nasılsa öyle görmek ve göstermektir. Hele, işçilere, emekçilere gerçeği bile bile gizlemek düpedüz suçtur.

Aslında bugün Türkiye'de demokrasinin bulunmadığı gerçeğine yığınların dikkatlerini çekmek, kamuoyunda yaratılan tersi imaja rağmen hiç de zor değildir. Çünkü Türkiye'de hemen herkes demokrasinin bulunmadığını gayet iyi biliyor.

Evet, burjuva demokrasisi esa-

sında burjuva sınıfı ve müttefiki öteki egemen güçler için demokrasi, işçiler, emekçi yığınlar için diktatörlüktür; ama bu *son değerlendirmede* böyledir. Günümüzde burjuva demokrasisini bir tür demokrasi yapan, geniş halk kitlelerinin bin bir meşakkatle sürdürdükleri mücadeleler sonucu kazanılıp topluma maledilmiş işçi, emekçi haklarıdır. Cunta ise 12 Eylül 1980 öncesinde Türkiye'de zaten asgari ölçüde var olan bu hakları tümüyle budamakla kalmadı, burjuva devrimiyle tarih sahnesine çıkmış ve zamanla evrenselleşmiş bir kısım demokratik hak ve özgürlükleri de ortadan kaldırdı. Demokratik hak ve özgürlükleri güvence altına alacağına fiilen kullanılamaz hale getirip yasaklayan 1982 anayasası, Türkiye'de demokrasinin bulunmadığını, bu anayasa varlığını ve işlerliğini koruduğu sürece de bulunamayacağını *tek başına* kanıtlamaya yeter.

Türkiye'de egemen sınıf ve zümreler kendi aralarında dengeler kurabiliyorlarmış, bir takım haklardan yararlanabiliyorlarmış, demokrasi bu kesimler içinde eksikleriyle ve aksayarak da olsa iyi kötü işliyormuş, özetle burjuvazi için demokrasi bir ölçüde mevcutmuş, öyleyse buna bir tür burjuva demokrasisi denmesi neden olmasın?

Olmaz böyle şey. Bir ülkede yarım milyonu aşkın üyeye sahip bir işçi konfederasyonu, bağlı sendikalarıyla birlikte topyekun kapatılıyor ve suçlu olduklarına kimsenin inanmadığı yüzlerce sendika yöneticisi, sırf gözdağı olsun diye 15 yıla varan ağır cezalara çarptırılıyorlarsa, barışçılar için hâlâ daha uzun hapis cezaları istenebiliyorsa, bir kısım sol eğilimli yayınlar daha ilk sayılarında toplatılıyorsa, hapishanelerde "fikir suçluları" bulunuyorsa, bir panelde "sol bir parti" üzerine tartışanlar apar topar tutuklanıp cezaevine konuyorsa, yüzbinlerce kişi pasaport hakkından gerekçesiz mahrum bırakılıyorsa, siyasi nitelikli toplantıları izleyenler dahi fotoğraflanıp fişleniyorsa, yemek boykotu yapan işçiler ve sendikacılar gözaltına alınıyorlarsa, ulusal baskı ve şovenizm sıkıyönetim altında insafsızca sürdürülüyorsa, dünyada kimse böyle bir ülkede demokrasinin asgarisinin bulunduğuna inanmaz.

Zaten inanmıyor da.

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİNİN OLMADIĞINI HERKES BİLİYOR

Her ne kadar Avrupa Konseyi merkez ve sağ partilere mensup politikacıların dayatmasıyla —"durumun normalleşmesi için daha çok şey yapılması gerektiği" kaydıyla— "Türkiye'de demokrasiye dönüş doğrultusunda önemli mesafe katedildiği" mealinde kararlar alıyorsa da bunun, Türkiye'nin stratejik konumu nedeniyle yapıldığını kimse saklamıyor. Çünkü yukarıda sayılan örneklerden sadece bir kaçının kendi ülkelerinde meydana gelmesi halinde, kıyametin kopacağını "Batılı" diplomatlar gayet iyi biliyorlar. Onların istediği Türkiye yüzünden kendi ülkelerinde başlarının ağrımaması. Başlarını ağrıtan belli başlı konular ise DİSK, Barış Derneği, TSİP, TİP ve benzeri davalar, sıkıyönetim, işkence vb. konular. Sözkonusu davalardaki sanıkların salıverilmeleri, sıkıyönetimin sınırlarının daraltılması, bir kaç işkenceci hakkında yapılan kovuşturma onları tatmin etmeye yetiyor.

Önce de belirtmiştik, Türkiye'de de herkes demokrasinin işlerli olmadığını biliyor.

Örneğin Evren ve şürekâsı bunu biliyor. Zaten bu kışla erbabı için demokrasi demek, nizamın, intizamın bozulması demek. "Batı"da varmış! Varsın olsun. Burası Türkiye. Generallere kalırsa "bu millet"in dilinden anlayacağı tek şey kırbaçtır.

Özal da biliyor Türkiye'de demokrasinin bulunmadığını. Zaten "depolitizasyon", yığınları güdülecek sürü olarak değerlendirmesinin bir türevi. "Batı"da bir politikacı "bizim amacımız halkı depolitize etmektir" diye ağzından kaçırsa, yakınları adamı doktora gösterirlermiş; ANAP'lıların umurunda mı? Onlara gerekli olan demokrasi değil, belirli bir zümrenin servetine servet katması.

Mevcut rejime "demokrasi değildir" diyen Demirel, kendi istediği demokrasinin de "Batı" türü demokrasi olmadığını gayet iyi biliyor. Zaten "Batı demokrasisi"nin inkarı demek olan 1982 anayasasının temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümüne evet demesi bu yüzden. Çünkü Türkiye'de "Batı"da bulunan hak ve özgürlükler bulunduğunda, ülkeyi burjuvazinin çıkarları doğrultusunda yönetemeyeceğini iyi biliyor.

Sosyal demokratların ise, Türkiye'de "Batı"dakine benzer bir demokrasi olmadığını gayet iyi bildikleri —resmi literatürlerinde ne derlerse desinler— ileri sürdükleri, dolayısıyla olmadığını kabul ettikleri demokratik taleplerden belli.

Emekçi kitlelere gelince... Geçim sıkıntısından helâk olan on milyonlarca insanın kafasını yoran başlıca sorun, bu durumdan bir an önce kurtulmak, biraz olsun soluklanmak. Bu hayat kavgası içinde, şimdilerde *verilenle* yetinmek zorunda kaldıklarını, aslında *almak* gerektiğini, *almak* için ise davranmak gerektiğini giderek kavrıyorlar. Bunu kavradıklarında da davranmalarına hizmet edecek araçlardan yoksun olduklarını, bir başka deyişle mevcut düzende kendilerine hemen hiç bir hakkın tanınmamış olduğunu görüyorlar. Dolayısıyla bu düzenin en azından kendileri için demokrasi olmadığını anlıyorlar. Böylece 1980 öncesinde var olan kısıtlı hakların dahi nasıl hayati öneme sahip olduğu ortaya çıkıyor. Toplu sözleşmelerde silahsız bırakılan işçiler grevin kıymetini daha iyi anlıyorlar. Merkezi örgütlenmeden mahrum kılınan öğretmenler, TÖB-DER'in, kendi haklarını savunmakta nasıl canalıcı öneme sahip bir araç olduğunu hatırlıyorlar. Yüksek öğrenim gençliği örgütlenme hakkına getirilen kısıtlamaların nasıl ellerini kollarını bağladığını kavrıyor. Ve ilh...

Kısacası Türkiye'deki rejimin demokrasi olmadığını, 12 Eylül faşizminin çeşitli kamuflajlarla sürdüğünü —açıkça dile getirmese de— herkes biliyor. Dolayısıyla rejimi nasılsa öyle, adıyla sanıyla çağırmak önemli bir handikap oluşturmaz.

ESAS OLAN HALK İÇİN DEMOKRASİNİN BULUNMADIĞIDIR

Aksine, esas yapılması gereken diktatörlüğe incir yaprağı

takma girişimlerini teşhir etmektir. Demokratik hak ve özgürlüklerin geniş yığınlar için fiilen bulunmadığı bir rejimi hangi ölçüde olursa olsun demokrasi olarak göstermek, demokrasi düşmanlarını gözden saklayıp emekçi yığınlara hedef şaşırtmaktır, onların kendi hakları uğruna verdikleri mücadeleyi köreltmektir.

Tabii böyle diye "vur deyince öldürmek" gerekmez. Evet, gerçeği açıklamak şarttır; ama bu noktada aşırı vurgulamalara gidildimiydi, mücadeleye kazanılabilecek insanların gözlerinin korkutulması da ihtimal dahilindedir. Çünkü cunta emekçilerde büyük tahribata yol açmış, en diri olması gereken kesimlerde dahi yılgınlık ve bezginlik yaratmıştır.

Önemli olan rejimi bir demokrasi gibi gösteren yanıltmacalara karşı işçileri, emekçileri uyarmak, kendileri için işlerli demokratik hak ve özgürlükler bulunmadığı sürece bu rejime demokrasi denemeyeceğini onlara göstermektir. Bu da hiç zor değildir. Çünkü emekçiler her geçen gün daha kötüye giden hayat şartları karşısında aciz kaldıklarını yaşayarak kavrıyorlar. Bu gidişe dur diyecek avadanlıklardan yoksun olduklarını, yoksun bırakıldıklarını anlıyorlar. Demokratik hak ve özgürlüklerin değerini, onlara sahip olmanın önemini bilince çıkarmaya başlıyorlar. Bu noktada, hangi siyasi eğilimi taşırsa taşısın, çalışan insanların demokratik hak ve özgürlükler için birlikte davranmaları, demokrasi saflarında yer alanların güçlerini birleştirmeleri ve omuz omuza mücadeleye koyulmaları birinci plana çıkıyor. Faşizmin sürdüğü bilinciyle davranmak, emekçileri bu konudaki yanıltmalara karşı uyarmak, ama konuyu demokrasi güçlerinin birlikteliğine ket vuracak ağız dalaşları haline getirmemeye dikkat etmek ve esas olanın demokratik haklar uğruna yığınların davranması olduğunu asla gözden ırak tutmamak. İşte bizim tutumumuz... ■

"SOL PARTİLER ÜZERİNDEN YASAKLAR KALKMALI"

(6. sayfadan devam)

ediyor, ne de DSP'ye gerçek anlamda parti denebilir. Çünkü DSP'den Ecevit faktörü çekilip alındığında geriye bir şey kalmaz. Böyle de olsa sayın Ecevit'in Türkiye siyasi hayatında önemli bir yeri vardır ve DSP'nin siyasi olarak değerlendirilmesi gerekir.] Sayın Ecevit'in bugün yaptığı politikanın adı sosyal demokrasiden çok *populizm*dir, daha çok da köylücülüktür. Emekçi köylünün çıkarlarını savunmak kuşkusuz olumludur ama bu ütopik bir yaklaşımla yapıldığında hem inandırıcı olmaz, hem de daha kötüsü köyün gelişmeye direnen statik yapısı dünya görüşünde darlaşmalara yol açar. [Sayın Ecevit'in biteviye solculara çatmasının ve "kapıları solculara sımsıkı kapatmak" saplantısı altında sosyalizmi bir "öcü" ya da "öldürücü bir sari hastalık" gibi göstermeye çalışmasının, aydınları devamlı horlamasının sebebi budur.]

Gerçi sayın Ecevit'in, solcuların ayrı örgütlenme hakkını savunduğunu söylemesi olumlu bir tavırdır ama yetersizdir. [Ecevit eski partisinden vazgeçmiş olabilir. Ama partilerinden vazgeçmeyen solcular vardır ve bu gerçek herkes tarafından bilinmektedir. Bu durumda kendi dışındaki solun ayrı örgütlenmesini gerçekten savunan bir kişinin somut olarak yapacağı ayrı örgütlenme hakkını savunmanın yanısıra, yasaklanan sol partiler üzerindeki yasağın kaldırılmasını savunmak olmalıydı.]

SHP'nin, sayın Ecevit'ten farklı olarak, sosyalistlere duvar çekmeyen bir tutum içinde olması olumludur. Bunu, Ecevit'in yaptığı gibi, solun her çeşidinin SHP içinde cirit attığına yormak hem doğru değildir, [hem de estetikle —sayın Haluk Özdalga'nın kulakları çınlasın!— hiç mi hiç bağdaşmaz. Sosyal demokrat partilerde sol bir kanadın bulunması doğaldır. İçinde bulunduğumuz şartlarda bu sol kanadın nispeten geniş olması da anormal değildir.

SHP'nin solculara daha toleran davranmasının başlıca nedenlerinden birisi kanımca, şehirlere, işçilere sayın Ecevit'ten daha fazla önem vermesindendir. Bu nedenle SHP'nin daha oturmuş bir sosyal demokrat kimliğe —tabii İsveç'te değil Türkiye gibi bir ülkede olabileceği kadar— kavuşması, sosyal demokrasiyi tek başına temsil eder hale gelmesi daha ihtimal dahilindedir.

Sosyalizm dünyada durağan bir dönemden mi geçiyor?

Sosyalizmde olup bitenleri, dünyamızın bir bütün olarak kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını yaşamakta olduğunu gözönünde tutarak değerlendirmemiz gerekir. Bu geçiş sürecinde karşıt bloklar arasındaki etkileşim ara dönemlerde farklı gelişmelere yol açabilir. Hiç unutulmaması gereken nokta şudur: Sosyalizme geçen ilk ülke bir sanayi ülkesi değil, nüfusunun %80'i köylü olan bir ülke olmuştur. Daha sonraki süreçte de sosyalizme geçen sanayi ülkesi sayısı sadece iki, bunların nüfus toplamı ise yaklaşık 30 milyondur. Buna rağmen sosyalist ülkeler bugün dünya sanayi üretiminin yaklaşık %40'ını sağlıyorlar. Üstelik "Batı"nın gelişkin sanayi ülkeleri, sosyalizmle yarışabilmek güdüsünün de saikiyle, yüzyılımıza damgasını vuran "bilimsel ve teknolojik devrim"i yaşamışlardır, bunun meyvelerinden yararlanmaktadırlar ve teknolojideki üstünlüklerini geri ve bağımlı ülkeler üzerinde hegemonya kurmaya tahvil ederek, yeni sömürgeci metodlarla milyonlarca insanın açlığı pahasına zenginliklerine zenginlikler katmaktadırlar. Buna karşılık sosyalist sisteme her katılan ya da sistemle yakın ve dostça ilişkiler içine giren her ülke pekçok problemini de beraberinde getirmektedir. Bugün Sovyetler Birliği'nin sadece Küba'ya yıllık yardımı 5 milyar (dikkat milyon değil) dolardır. Bunun yanısıra ABD'nin hızla tırmandırdığı silahlanma yarışı kapsamında, halkların ihtiyaçlarına değil de silah üretimine sarfolan devâsa kaynaklar vardır.

Bütün bu handikaplara rağmen ister iktidarda olsun ister muhalefette, dünyanın dört bir yanında sosyalizmin gerçekleştirdiklerine, özellikle insanın yetkinleştirilmesindeki başarılarına bakıyorum da bu konudaki tüm aksaklıklara ve eksikliklere rağmen insanoğlunun geleceğinde yegane söz sahibinin sosyalizm olacağına inancım daha bir pekişiyor. Geleceğin dünyasını, durağanmış gibi gözüken dönemlerin için için kaynayan potansiyel gücü hazırlıyor.] ■

Uruguay'da Faşizmden Çıkış Süreci

Latin Amerika'da 1979'dan bu yana on ülkede askeri yönetimlerin son bulduğu süreç, sivil yönetimlere geçişin demokrasiye geçişle eşanlamlı olmadığını; demokratik hak ve özgürlüklerin ancak kararlı bir mücadele sonucu kazanıldığını; askeri-faşist diktatörlüklerin ve onların sivil görünümlü uzantılarının gönderilmeden gitmeyeceklerini vurguluyor.

Uruguay'da 27 Haziran 1973 darbesini izleyen askeri-faşist diktatörlük, 12 yıl sonra genel seçimler yoluyla bir sivil iktidarın oluşmasıyla son buldu. Bu, askerlerin kitlesel direniş karşısında kabullenmeye zorlandığı bir durumdu. Ne ki, geçtiğimiz günlerde cuntacıların "af"fının dayatılması ve parlamentoda 1973-1985 yılları arasında işlenen faşizm suçunun sorumlularının yargılanamayacağı yolunda bir yasanın kabulü, Uruguay'da yeniden kazanılan demokrasinin ne denli çetin koşullarla karşı karşıya olduğunun bir göstergesidir.(1)

DARBE ÖNCESİ URUGUAY

Yaklaşık 200 bin km^2 kadar toprağı üzerinde, yarısı başkent Montevideo'da olmak üzere üç milyona yakın bir nüfusa sahip olan Uruguay, bir zamanlar "Güney Amerika'nın İsviçresi" olarak adlandırılırdı. Yüzyılın başında Avrupa'ya özellikle et ve yün ihracından elde ettiği gelirle nispi bir iktisadi rahatlık yaşayan ülkede toprakların %90'ı üretime açılmıştı. Özellikle 1930 sonrasında gelişen iç pazara yönelik tüketim sanayii de gelişti. Ancak 1950'lere varıldığında ekonominin ülke içi ve uluslararası konjonktürdeki dalgalanmalarla yediği darbeler sonuçlarını hissettirmeye başlamıştı. Uluslararası yün talebi daralmış, kurlar düşmüş, yeni ihraç ürünleri arzı yetersiz kalmış, tarım ve hayvancılık sektöründe üretkenliğin düşmesi ile ihracat ve genel olarak ekonomi ağır bir durgunluk ve gerileme dönemine girmişti. 1950'li yılların sonunda Uruguay iktisadi büyüme hızı yönünden kıta ülkeleri arasında en arka sıralardadır.(2)

1960'lı yıllarda ise özellikle emperyalizme artan bağımlılıkla gelen ağır bunalım ve ülkede uluslararası banka ve finans kuruluşları aracılığıyla yer alan yabancı sermaye hareketi, ekonomi ve emekçilerin yaşama koşulları üzerinde olumsuz sonuçlarını artık olanca gücüyle hissettirmektedir.

Kuşkusuz bu gelişmeler siyasi planda da etkisini göstermektedir. Ülkede kuruluşları devletin kurulduğu 19. yüzyılın ilk yarısına uzanan geleneksel iki parti vardır: *Colorado* (Al) ve *Blanco* (Ak). Homojen bir yapıya sahip olmayan ve farklı eğilim ve grupları barındıran bu partilere üyeliğin adeta babadan oğula bir miras gibi geçtiği söylenebilir.(3) 1865'ten 1958'e kadar doksanüç yıl süreyle Colorado partisi sürekli iktidarda kalmış, 1958'deki seçimleri ise Blanco kazanmıştır. 1968'de başkan Gestido'nun ölümü üzerine Colorado'lu Pacheco Areco cumhurbaşkanlığına geldiğinde ise ülke giderek artan bir sertliğe gebedir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, iflasın eşiğindeki ekonomiyi ücretlilerin sırtından düzlüğe çıkarma planı uygulamaya konmuş, ücret artışları durdurulmuştur, enflasyon ve işsizlik hızla tırmanmaktadır. Tüm ülkeyi saran grev dalgasını bastırmak üzere ordu sevkedilmiş, "olağanüstü durum" önlemleri yürürlüğe konmuştur. Bu duruma tepki büyük oldu. Hükümetin artan sertliği, yoğunlaşan toplumsal bunalım bir yansımasını Ulusal Kurtuluş Hareketi—MLN ya da yaygın adıyla *Tupamaros* "şehir gerillası" hareketinde buldu. Ne ki, çok daha güçlü ve kalıcı tepki işçi sınıfı ve toplumsal muhalefet güçlerinin örgütlü birliğinden geliyordu. Pacheco Areco'nun 1971'de ilan ettiği "ülke içinde yıkıcı faaliyetlerin silahlı kuvvetler tarafından bastırılacağı" kararıyla durum daha da gerginleşti. Bu sırada Uruguay ordusu hem teçhizat yönünden, hem de doğrudan doğruya ABD tarafından eğitilen subaylarıyla —ki bunların sayısı komşularına kıyasla çok yüksekti— ABD'ye iyice bağlanmış, "ülke içindeki yıkıcılara" karşı savaşa hazır hale gelmişti.

Yine bu yıllarda ABD emperyalizminin Latin Amerika'ya yönelik, herkesçe bilinen hesaplarını kısaca hatırlatacak olursak: Brezilya'da ABD destekli 1964 darbesiyle iktidarı ele geçiren "goriller", ülkeyi kıta ülkelerine karşı emperyalizmin tam bir saldırganlık üssüne dönüştürdüler. 1971'de Bolivya'daki darbeyi, 1973'te Uruguay ve Şili'deki darbeler izleyecekti.

CNT VE GENİŞ CEPHE

Ulusal İşçi Konvansiyonu-CNT 1966 yılında kurulmuş ve ücretlilerin %85'ten fazlasını sınıf temelinde bir sendika çatısı altında birleştirmeyi başarmıştı. (1973'te yasaklandığında CNT'nin üye sayısı 400 bini aşıyordu.)

5 Şubat 1971'de Geniş Cephe'nin (Frente Amplio—FA) kurulması ise ülke hayatında son derece önemli bir kilometre taşını oluşturuyordu. Uruguay KP'nin etkinliğinde kurulan Geniş Cephe'de, Uruguay Sosyalist Partisi, "hristiyan sosyalizmi"ni savunan Hristiyan Demokrat Parti, Colorado ve Blanco partilerinin sol kanatları, sol radikaller ve Troçkist grupların yanısıra tek tek ilerici, demokrat kişiler de bulunuyordu.

Cephe'nin antiemperyalist, antioligarşik olarak nitelenen programı ülke çıkarlarına uygun bir dış politika izlenmesini, bankalar ve dış ticaretin millileştirilmesini, tarım reformunu vb. öngörüyordu. Geniş Cephe ilk kez katıldığı 28 Kasım 1971 seçimlerinde oyların %18,5'ini, başkent Montevideo'da ise %30'unu kazanmış ve "iki partili sistem"in oylarında çözülmeyi getirmişti. Geniş Cephe seçimlerde cumhurbaşkanı adayı olarak ilerici bir general ve Cephe'nin başkanı olan Liber Seregni'yi göstermişti. Seçimi Colorado partisi kazandı, eski tarım bakanı ve büyük toprak sahibi olan Juan Maria Bordaberry cumhurbaşkanı oldu.

Seçimlerden sonra Tupamaro'ların 1972 başında yoğunlaşan eylemlerine ordunun karşılığı sert oldu ve bu karşılık aynı zamanda KP

başta olmak üzere tüm ilerici, demokrat güçlere yönelmişti.

Ülkede artan ekonomik-siyasi bunalıma ordu doğrudan müdahale ediyordu. 1972 Temmuz ayında yürütmenin atadığı yeni savunma bakanını ordu kabul etmedi. Ağustos ayında subayların ülkedeki yolsuzluk ve spekülasyona karşı bildirileri yayınlandı, bunu mali çevrelerden tutuklamalar izledi. Bu tür gelişmeler, solda, darbe öncesi ve sonrası ordunun iç çelişkilerini abartan ve bunlara misyon yükleyen kimi eğilimlere yol açmasına karşılık, askeri bildiriler daha darbe öncesinde bir konuda —"Marksist tehlike" konusunda— ordunun bütünlüğünü koruduğunu açık seçik gösteriyordu

1973 Şubat'ında Cumhurbaşkanı Bordaberry, genel sekreterliğini Genelkurmay Başkanı'nın yaptığı, üç kuvvet komutanı ve dört bakandan oluşan ve cumhurbaşkanına ülke yönetiminde "yardımcı" olacak Milli Güvenlik Konseyi'nin (COSENA) kurulduğunu açıkladı. Bu sırada Geniş Cephe, CNT ve Blanco partisinin çoğunluk kanadı hep birlikte daha geniş bir muhalefet cephesi oluşturma çabasındaydılar. Bu çabanın ilk yansımalarından birisi Uruguay tarihinde o güne dek görülmedik bir kitlesellikte kutlanan 1 Mayıs 1973 gösterisi oldu.

27 Haziran 1973'te ordu desteğiyle Cumhurbaşkanı Bordaberry Parlamento'nun feshedildiğini, siyasi faaliyetin askıya alındığını, Parlamento'nun görevini bundan böyle "Devlet Konseyi"nin devraldığını açıklıyordu. İktidarı paylaşmakta olan askerler artık sivil bir cumhurbaşkanı görüntüsünün ardında iktidarı gaspetmişlerdi.

DARBENİN ARDINDAN

Darbeye CNT 15 gün süren bir genel grevle karşılık verdi; önceden kararlaştırıldığı üzere işyerleri işgal edilerek greve gidildi. Ancak gerek demokratik güçler arasında yeterli eylem birliğinin sağlanamaması gerekse siyasi perspektifin yeterince belirgin olmayışı grevin başarıya ulaşamamasını getirdi. Ama yine de bu genel grev rejimin daha başından tecrit edilmesine yol açtı. Faşist rejim kendisine destek olacak örgütlü bir siyasi hareketi hiçbir zaman bulamadı, ülkede hiçbir ciddi burjuva siyasi güç yükselen toplumsal muhalefet karşısında bu rejime açıktan destek verecek cüreti gösteremedi.

Uruguay'da Şili'de olduğu gibi kanlı ilk günler yaşanmadı, ne ki faşizmin kurumlaşması sürecinde özellikle 1975 sonrasında Uruguay kara bir "dünya rekoru"nun sahibi oldu: Nüfusunun %2'si siyasi tutuklu olan —toplam nüfusa oranla en yüksek siyasi tutukluya sahip— bir ülkeydi. İşkencenin en ince ABD patentli yöntemlerle sistemli olarak uygulandığı bir zindana dönen Uruguay'da aralarında Uruguay KP Genel Sekreteri Rodney Arismendi, Geniş Cephe'nin başkanı Liber Seregni'nin de bulunduğu önde gelen liderler başta olmak üzere tüm rejim muhalifleri tutuklandı, işkenceden geçirildi, "kayboldu" ve hatta Arjantin, Şili ve Brezilya'dan —oralardaki askeri, faşist rejimlerin işbirliğiyle— kaçırılarak geri getirildi. (Arismendi yükselen uluslararası dayanışmanın baskısıyla 1974'te serbest bırakılarak, sürgüne gönderildi. 1973'de tutuklanan Seregni ise KP'nin seçkin yöneticilerinden Jaime Perez, Jose Luis Massera, Alberto Altesor, Rita Ibarburu ve diğerleriyle birlikte 1984'te özgürlüğüne kavuştu.)

IMF reçeteli ekonomi politika ise emekçiler için tam bir yıkımı getirdi, birkaç yıl içerisinde gerçek ücretlerde %50 gerileme oldu, işsizlik oranı %15'i aştı, dış borçlar hızla yükseldi, ülke ekonomisinin üretken sektörleri felce uğradı, ülke kaynakları ardına kadar uluslararası finans kapitalin sömürüsüne açıldı.

Ama faşist rejimin baskı ve terörü halkın örgütlü muhalefetini bastıramadı. İşçiler genel grevden sonra kapatılan CNT etrafında kenetlenmeyi sürdürdüler, rejimin kendine uygun bir "sendikal hareket" yaratma girişimini ve işyerlerinde yeni sendikalar kurulması yolundaki düzenlemelerini başarısızlığa uğrattılar. Sendika aidatı toplamanın, işi kaybetmenin yanısıra ağır hapis cezasına neden olduğu ağır koşullarda, işçiler sendikalarını yaşatmayı başardılar, ülkede hemen hiçbir işyerinde rejimin istediği "yeni" sendika kurulamadı. İşçiler işkollarında tek sendikada kitlesel olarak birleşerek eski örgütlerini canlandırdılar. (CNT yasaklandığı için 1 Mayıs 1983'te İşçilerin Sendikalararası Birliği—PIT adı altında bir örgütlenme gerçekleştirdiler. PIT, "CNT'nin tarihi uzantısı" olduğunu açıkça ilan etti.) Öğrenci ve meslek örgütleri de varlıklarını ve birikimlerini korumayı başardılar. Okul, okul, fakülte, fakülte ve nihayet kuşaktan kuşağa aktarılan deney ve örgütlülükle faşist rejime meydan bir an boş bırakılmadı, yeni isim altında yoluna devam eden birikim, her örgütlenmede yasaklanan örgütün "tarihi uzantısı", "tarihi devamı" olduğunu açıklıyordu. Darbe öncesi sendikal planda, gençlik, meslek vb. örgütlerinde sağlanmış olan birlik ve bunların hep birlikte hareketi, darbe sonrası ağır saldırılara rağmen devam etti, katledilen, tutuklanan ya da "kaybolanlar"ın yerini yeni isimsiz savaşçılar aldı.

BURJUVA MUHALEFETTEKİ GELİŞMELER

Darbeden sonra siyasi faaliyet yasağı 1976'da "kanun"laştı. Buna göre son iki seçimdeki cumhurbaşkanlığı adayları, yasama meclislerinin asıl ve yedek üyeleri, darbeden sonra yasadışı ilan edilen partilerden bu göreve aday olmuş olanlar, tüm partilerin yönetim kurulu üyeleri 15 yıl boyunca siyaset yapamayacaklardı. Bu yasak 15 binden fazla insanın siyasi haklarının gaspı demekti. Bordaberry'nin daha 1974'te söylediği "Marksizm ve profesyonel politikacılar faaliyette oldukça genel seçimler yapılamaz" sözü, haleflerince de tekrarlandı. Bu koşullarda darbe öncesi ve sonrasında Geniş Cephe ve CNT'nin etkinliğinde yükselen direniş, burjuva muhalefet güçleri üzerinde de etkisini duyurdu.

1980'lere gelindiğinde bu partilerde yer alan gelişmeleri iki önemli noktayla vurgulayalım:

- Bunlardan ilki, Nisan 1980'de Geniş Cephe ile Colorado ve Blanco partilerinin yurtdışındaki sözcülerince kurulduğu açıklanan Uruguay Demokratik Konverjansı—

CDU idi. Bu birliktelik esas olarak, siyasi parti ve sendikalar üzerindeki yasağın kalkması, siyasi tutukluların serbest bırakılması, sürgündekilerin kayıtsız şartsız geri dönebilmesi ve genel seçimlerin yapılması vb. noktalarında somutlanıyordu ve faşizme karşı mücadeledeye ivme getirdi; uluslararası dayanışmayı da geliştirdi.

Burjuva muhalefet partilerinden önemli güçlerin katılımıyla, faşist diktatörlüğe karşı daha da yaygınlaşan mücadelenin ilk belirleyici sonucu faşist rejimin anayasasının reddi oldu. 1967 Anayasasının ortadan kaldırılıp, yerine faşist rejimin kurumlaşmasını getiren 1980 Anayasası, yapılan "referandum"da diktatörlüğün tüm baskı ve sindirme girişimlerine, psikolojik baskısı, propagandası, sahte vaadleri, rüşveti, önceden hazırlanmış "evet" oyları, özellikle Geniş Cephe taraftarlarının sandık başına gitmesini engellemek üzere başvurduğu tüm zorbalığa rağmen katılanların %60'ının oyuyla reddedildi.

Rejimin baskı organları muhalefetin kitleselliği karşısında etkisiz kalmıştı. İnşaat işçilerinin üzerinde "Hayır" yazan kasklarından, işyerleri, kamu binaları, ulaştırma araçlarına örgütlü ellerin yapıştırdığı "Hayır" pullarına, "Hayır" yazısı ile dolan duvarlara, "İşler yolunda mı? Hayır"la başlayan günlük görüşme ve telefon konuşmalarına kadar her yere yayılan direniş, yeraltında başlamış ve oylamaya kısa süre kala artık basında, hatta "yuvarlak masa" toplantılarında tartışılacak kadar yaygınlaşmıştı. "Hayır" diyecek Uruguaylılar bunu açıkça söyleyebiliyorlarken, "evet" demeyi düşünenler bunu gizlice yapmak zorunluluğunu hissediyorlardı. Türlü protesto eylemleri arasında diktatörlük sözcüleri çıkınca televizyonları kapatmak, pırıl pırıl güneşli bir günde Montevideo sokaklarında ulaştırma araçlarının sileceklerini çalıştırmak, tencereli yürüyüşler vb. yer alıyordu. Sonuçta "referandum"un yapıldığı 30 Kasım günü faşizmin "yasallaştığı" gün değil, demokrasi güçlerinin bir zafer günü oldu.

• Bu partilerle ilgili diğer önemli gelişme, Anayasa yenilgisinden sonra faşist rejimin —sol partiler dışındaki— siyasi partilerle "diyalog" ihtiyacı hissetmesiyle, bu partilere belirli sınırlamalar içerisinde izin verilmesi oldu. Buna göre üç partinin faaliyetine izin verilecekti (Milli Parti —eski Blanco—, Colorado partisi ve katolik Medeni Birlik Partisi) ve 1984'te hem cumhurbaşkanlığı, hem de parlamento seçimleri yapılacaktı. Bu üç partide Kasım 1982'de başkanlık ve parlamenter adaylarını seçecek delegelerin belirlenmesi için yapılan iç seçimleri, ezici bir çoğunlukla (%80'den fazla) rejime karşı çıkan ve demokrasiye dönülmesini isteyen gruplar kazandı. Colorado partisinde eski cumhurbaşkanı ve faşist rejimin işbirlikçisi Pacheco Areco grubu ağır bir yenilgiye uğradı. Colorado kongresinde Geniş Cephe temsilcileri dahil tüm siyasetçiler üzerindeki yasağın kalkması, siyasi tutukluların serbest bırakılması, 1967 Anayasasının yürürlükte kalması kabul edilirken, anayasaya silahlı kuvvetlere siyasi hayata müdahale hakkı tanıyan bir maddenin eklenmesi önerisi reddedildi. Blanco seçimlerini ise askeri yönetimin sürgüne gönderdiği Wilson Ferreina Aldunate'nin önderliğindeki grup oyların dörtte üçten fazlasını alarak kazandı.

Gerek Colorado, gerekse Blanco partilerinin kongrelerinde askerlerle sivil yönetime dönüş üzerine yapılan görüşmelerde Geniş Cephe'nin de yer almasının sağlanması gereği vurgulandı.

Geniş Cephe'nin öncülüğündeki kitlesel direnişin doğal yansıması olan bu gelişmeler "demokratikleşme süreci" üzerindeki kontrolünü kaybeden rejimi çılgına çevirdi. 1981'de devlet başkanlığına getirilmiş olan emekli general Gregorio Alvarez, Blanco ve Colorado yöneticilerini "sosyal barış ve milli huzurun sağlanması için" çaba göstermemekle suçladı, Uruguay'ın geleneksel partilerini "yabancı fikirlere ve yabancı ideolojileri temsil eden kişilere kapalı, gerçek birer Uruguay partisi" olarak kalmaları için uyardı. Dahası rejim, kendi partisini kurmaya kalkıştı. Aslında askeri-faşist diktatörlük darbeden itibaren sürekli olarak sivil bir görünüm ardına gizlenmeye çabalamıştı. Sivillerin katıldığı birtakım sözde temsili kurumlar oluşturulmuştu. Ne ki, gerçekte iplerin askerlerin elinde olduğu ve "Ortak Komuta", "Milli Güvenlik Konseyi" ve "Silahlı Kuvvetler Siyasal İşler Komisyonu" türünden yapılanmalarla yönetime tümüyle hakim oldukları açıktı.

Bu sırada komşu Arjantin ve Brezilya'da askeri yönetimlerin son bulduğu demokratikleşme süreci Uruguay'ı da etkiliyordu.

Uruguay'da faşizmden çıkış sürecinde anayasa referandumunu izleyen diğer gelişmelere önümüzdeki sayımızda yer vereceğiz.

---

(1)Özellikle Arjantin'deki yargılanmaların yarattığı hoşnutsuzluk, diktatörlük sırasında işlenen suçların baş sorumlularından 16 generalin açıkça şantaj niteliği taşıyan deklarasyonunda somut bir ifadesini buldu. Parlamento'da cuntacıların affı ile ilgili tasarı Geniş Cephe'nin muhalefetine karşılık burjuva partilerinin oylarıyla kabul edildi. (Senato'da 21 lehte, 9 aleyhte; Meclis'te 60 lehte, 37 aleyhte oy kullanıldı). "Af" yasası büyük gösterilerle protesto edildi.

(2)1959-60 yıllarında GSMH'da kişi başına artış oranı %0,7 iken bu oran 1960-70 arasında %0,1'dir. (B.M.—CEPAL). 1967'de enflasyon oranı %136 dolayındadır.

(3)Çok çeşitli grupları barındıran bu partilerden Colorado'nun burjuvazinin siyasi temsilcilerinin yanısıra büyük toprak sahiplerinin liberal kesimlerini, orta tabakanın bir bölümünü; Blanco'nun ise büyük toprak sahibi ve hayvan üreticileriyle, finans kapital çevrelerini içine aldığı söylenebilir.

Dayanışma

Ocak 1987 **Sayı 54**

- Türk-İş'te demokratik muhalefet kök salıyor.
- DİSK davasında karar.
- "Sivil İrtica"
- Kardeşimiz ve yoldaşımız Volodya/8
- Chirac hükümetine tepkiler artıyor.
- Washington SALT-2'yi deldi.
- Ortadoğu'da barışın önündeki ana engel: Emperyalizm ve siyonizm.
- F.Almanya'da 35 saatlik iş haftası mücadelesi sürüyor.
- Filozof bir ressam: Pieter Brueghel.
- Nâzım Hikmet 85 yaşında.
- Çağına tanık bir sanatçı: Nikolay Tihonov.

AKEL'İN 16. KONGRESİ

(Baştarafı 16. sayfada)

pılmasının daha da zorlaştığını belirten Ezekias Papayuannu şöyle konuştu:

"Sorunun uluslararası yönü ile iç yönünün birbiriyle bağlantılı olarak ele alınması gerekir. Böylelikle bir yandan Kıbrıslıların kendilerince, BM kararları ve Zirve Anlaşmaları kararları temelinde sorunun iç yönüne, öte yandan da SSCB'nin tartışmaya sunduğu gibi uluslararası bir konferans çerçevesinde sorunun uluslararası yönüne paralel çözümler bulunmalıdır."

Papayuannu, Partisinin görevlerini şu şekilde vurguladı: "Kıbrıslı Rumlar ile Türklerin yakınlaşmasına katkıda bulunmak ve ülke düşmanlarının ayaklarını yerden kesmek için kimden gelirse gelsin, bütün şovenist çabalar ve etkilere karşı mücadele verilmelidir. Sovyetler Birliği'nin önerilerine uygun olarak, güvenilir uluslararası güvenlik garantileri olan ve tam bağımsız bir ülke için kesin, sarsılmaz talebimizi yükseltiyoruz."

Parti faaliyet raporunda sözü edilen iç politik duruma da değinen AKEL Genel Sekreteri, Kıbrıs'ın özgürlük mücadelesinin başarılı bir şekilde sonuçlanması için, halkın yurtsever ve demokratik güçlerinin birlik ve bütünlük içinde ortak cephe oluşturmasının zorunlu olduğunu belirtti. Partisinin kuruluşundan beri böylesi bir cephenin gerekliliğine inandığını ve bunun kurulması için elinden geleni yaptığını söyledi. Papayuannu şöyle dedi: "Parti kazandığı deneyimlere bakarak, demokratik temellere ve Kıbrıs sorununun çözümü mücadelesinde ortak bir program ve ortak taktiklere dayanan, geniş bir kitlenin eşit haklı olarak katılabileceği, bir işbirliği için girişimlerde bulunmalıdır. Geçmişten alınan ders, yurtsever ve demokratik güçlerin işbirliğinin sadece yukarıdaki yöneticiler arasında sınırlı tutulmayıp tabana da yayılması gerektiğini göstermektedir."

AKEL Genel Sekreteri daha sonra, partisinin Demokratik İşbirliği'nin bozulması ardından, ittifak politikasını terketmekle büyük bir hata işlediğini vurguladı ve şunları söyledi: "Parti kendi bağımsız tavrını sürdürecektir. Cumhurbaşkanlığı, parlamento seçimleri ve yerel seçimlere AKEL-Sol olarak katılacaktır. Ama Parti, iktidarda bulunacak Cumhurbaşkanı veya hükümetleri dikkate almadan çalışamaz. Parti, Kıbrıs'ı NATO'nun tekerine bağlayacak gerici bir politika yürütecek aşırı sağcı bir kişinin Cumhurbaşkanı olması veya aşırı sağcı bir hükümetin kurulması tehlikesini gözden ırak tutamaz."

Papayuannu, Parti'nin işbirliği yapacağı demokratik burjuva ve küçük burjuva çevrelerin tutarsızlıklarına da değinerek, bunun da gözönünde tutulması gerektiğini söyledi. "Böyle olacak korkusuyla Partinin, ittifak politikasını terketmesi, komünistlerin tecrit olmasını getirecektir" diyen Genel Sekreter, şöyle devam etti: "Bu nedenle Parti halkın yurtsever güçlerinin birlik ve işbirliği sorununda esneklik göstermeli, daima Kıbrıs halkının ve özellikle emekçilerin kurtuluş mücadelesinin desteklenmesi ve ekonomik-sosyal alandaki yaşamsal sorunlarının çözümlenmesi hedefini gözetmelidir. İşte bu alanda hem belli yapısal bazı iyileştirme önlemlerine başvurmak, hem de demokratik, ilerici bir ekonomi politikasını uygulamak zorunludur. Bu politika emekçilerin yaşam ve kültür düzeylerini yükseltecek içerikte ve herkese iş sağlamaya yönelik olmalıdır."

Konuşmasının bir başka bölümünde AKEL'in mücadele gücünü artırması konusuna değinen Genel Sekreter, parti yönetici ve üyelerinin saflarda birlik ve bütünlüğü korumalarının en yüksek bir sorumluluk olduğunu söyledi. Partinin üye sayısının toplam 15 bin olduğunu belirten Ezekias Papayuannu, üye sayısının artması için daha geniş olanaklar bulunduğunu, çünkü AKEL'in geniş halk tabakaları arasındaki etkisinin büyük olduğunu vurguladı. Papayuannu "Ama bu artış, mücadele cephesinin nitelik bakımından gelişmesiyle bağlantılı olmalıdır" derken üye ve yöneticilerin ideolojik düzeyinin artırılması gerektiğine işaret ederek, "işçi sınıfının gücü ve misyonuna olan sarsılmaz inanç, daha da güçlendirilmelidir. Gericilerin gıpta ettikleri ve AKEL'in sahip olduğu en güçlü silah parti ve parti önderliğinin birlik ve bütünlüğüdür" dedi.

4 Aralık 1986 günkü Haravgi gazetesi AKEL'in 16. Kongresi'nde alınan kararları yayınladı. Kıbrısla ilgili kararında AKEL, BM Genel Sekreteri'nin girişiminin başarısızlığa uğraması ve devam etmekte olan çıkmazın yaratılmasının "emperyalist unsurların olumsuz ve baltalayıcı siyasetinin Ankara'nın genişleme siyaseti ve uzlaşmazlığının, Kıbrıs Türk liderliğinin uzlaşmaz tutumunun ve Kipriyanu'nun hatalı tutumunun sonucu olduğunu" belirtti.

AKEL Merkez Komitesi'nin yayın organı olan Haravgi, "16. Kongresi'nin AKEL'e Kıbrıs konusunda mevcut çıkmazın aşılması ve soruna BM kararları, zirve anlaşmaları ve Sovyet önerileri çerçevesinde barışçı, adil, karşılıklı kabul edilebilen ve yaşayabilir bir çözüm bulma yolunun açılması için mücadeleye devam etme görevi verdiğini" belirtti. Kararda, BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet girişimi çerçevesinde özlü toplumlararası görüşmeler yapılmasında ve Kıbrıs sorununun uluslararası yönünün çözümlenmesi için BM çerçevesinde özel uluslararası bir konferans yapılmasında ısrar edilmesi öngörülüyor ve şu önerilerde bulunuluyor:

- Kıbrıs sorununu uluslararası alana çekme kampanyası yoğunlaştırılmalı.
- Yurtsever demokratik güçler arasında birlik ve işbirliği çabalarının yoğunlaştırılması.
- Pratik tedbirlerle Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türkler arasında yakınlaşma sağlamaya çalışılmalı.

Kongre, 1988 Şubat ayında yapılacak Kıbrıs Cumhurbaşkanlığı seçiminde "güven telkin eden ve yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde Kıbrıs sorununa çözüm bulmaya çalışacak bir başkanın seçilmesi için demokratik güçler arasında en geniş işbirliği yolları aranmasına" da karar verdi. AET ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında gümrük birliği kurulmasına karşı mücadele edilmesini de karar altına aldı.

AKEL'in 16. Kongresi

Kıbrıs Emekçi Halkının İlerici Partisi (AKEL)'nin 16. Kongresi, 26-30 Kasım 1986 günlerinde Lefkoşe'de gerçekleştirildi. 26 Kasım akşamı Tüm Kıbrıs Emek Federasyonu (PEO) binasında, Parti'nin Genel Sekreter Yardımcısı Andreas Fantis tarafından açılan kongreye 700 parti delegesi ile 33 ülkeden gelen komünist ve işçi partileri, ulusal kurtuluş hareketleri temsilcileri katıldı.

Kongre öncesinde tüm parti örgütlerinde tartışılan faaliyet raporu üzerine konuşma yapan AKEL Genel Sekreteri Ezekias Papayuannu özetle şu görüşleri dile getirdi:

Ezakias Papayuannu konuşmasına barış mücadelesiyle, Kıbrıs'ın demilitarizasyonu mücadelesinin komünistlerin en önde gelen görevi olduğunu vurgulayarak başladı ve şöyle dedi: "Bu görevin gerek parti, gerekse bütün halk açısından nasıl acil ve kaçınılmaz olduğunu bilinçlere çıkartmak için, barış mücadelesinin başarısının, ülkenin önünde duran sorunların çözümlenmesiyle bağlantılı olduğu söylenmelidir". AKEL Genel Sekreteri, halkın AKEL'i haklı olarak ülkenin özgürlüğü, barış ve toplumsal ilerleme yolunda, deneyimli ve güvenilir bir güç olarak gördüğünü belirtti.

Kıbrıs Komünist Partisi'nin 60. kuruluş yıldönümüne denk gelen 16. Kongre'nin, özel önemi olan bunalımlı bir dönemde toplandığını söyleyen Papayuannu, sözlerini şöyle sürdürdü: "İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana, yeni ve bu kez termonükleer bir savaş tehlikesi vardır ve bu tehlike, halen şimdiye kadar olandan daha fazladır. ABD emperyalizmi ile NATO'nun en saldırgan çevreleri, dünya kamuoyunun kitlesel direnişine rağmen, silahlanma yarışını hızlandırmakta ve insanlığı nükleer yok olmanın eşiğine itmektedir.

Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin, nükleer ve konvansiyonel silahsızlanma, kimyasal silahların yasaklanması, atom silahlarından arındırılmış bölgeler oluşturulması, 20. yüzyılın sonuna kadar stratejik nükleer silahları adım adım yok etme konularındaki önerilerine rağmen, ABD nükleer denemeleri sürdürmektedir. Aynı ABD Biner silahların üretimine başlamıştır, uzayın askerileştirilmesine yol açacak "Yıldız Savaşları" projesini ileri götürmektedir. Bunun yanında Batı Avrupa'ya nükleer füze yerleştirerek, bütün dünyada yüzlerce askeri üs kurarak ve Ortadoğu, Güney Afrika, Latin Amerika ve başka yerlerdeki anlaşmazlıkları kışkırtma politikası izleyerek emperyalizmin, insanlığı ve gezegenimiz üzerindeki hayatı en ciddi bir şekilde tehdit ettiği kanıtlanmaktadır.

Savaşın kaçınılmaz olarak patlak vereceği düşünülmemelidir. Savaşın çıkması önlenebilir ve önlenmelidir de. Çünkü barış güçleri, hiçbir zaman bugünkü kadar güçlü olmamışlardır ve onların mücadelesi bu felaketi önleyebilir. Kasım 1985'te Cenevre'deki Sovyet-Amerikan zirve toplantısında üzerinde anlaşmaya varılan, nükleer bir savaşın kazanılamaz olduğu ve bu nedenle yapılmaması gerektiği fikri, birçok insanı rahatlatmış ve onların barış mücadelesini güçlendirmiştir.

Barışın korunması ve emperyalist saldırı planlarını boşa çıkarmada ana güç, sosyalist ülkelerdir. SSCB ve Genel Sekreter M.Gorbaçov tarafından sunulan kapsamlı öneriler, dünyanın dört bir yanında sevinçle karşılanmıştır. Böylesi bir barış politikası, sosyalizmin toplumsal bir sistem olarak karakterinden, onun insancıllığından kaynaklanmaktadır ve bütün dünyada milyonlarca insan tarafından artan sayıda kabul görmektedir. Ayrıca geleneksel barış hareketini güçlendirmekte, nükleer tehlikeyi ortadan kaldırma ve doğal çevreyi koruma için çaba gösteren savaş karşıtı harekete sosyal güçlerin daha fazla katılmasını sağlamaktadır.

Bu nedenle Parti, bütün gücünü seferber ederek, ülkemizdeki barış hareketini öyle güçlendirmelidir ki, halkın büyük çoğunluğu bu amaç etrafında birleştirilebilsin. Yıllardır barışın korunması sorununda Kıbrıs hükümetinin aldığı tavır, takdirle karşılanmaktadır. Bu mücadelenin başarısı Kıbrıs sorunu için barışçı, her iki tarafça kabul edilebilir ve kalıcı bir çözümle bağlantılıdır. Kıbrıs da emperyalizmin saldırgan politikasının ve yayılma amaçlarının bir kurbanıdır. Kıbrıs halkının trajedisinin kökeni ve bu trajediyi sürekli kılma çabaları, emperyalizmin adayı taksim etme ve hassas bir bölgede Kıbrıs'ı 'batmayan bir uçak gemisi' olarak kullanma planlarında aranmalıdır."

AKEL Genel Sekreteri konuşmasına devamla barış mücadelesinin, adanın demilitarizasyonu mücadelesiyle yakından bağlantılı olduğunu söyleyerek, partisinin bütün Türk işgal kuvvetlerinin ve diğer yabancı askerlerin Kıbrıs topraklarından geri çekilmesini içermeyen her çözüme karşı olduğunu vurguladı. "AKEL'in talebi, gerçekten bağımsız, toprağı bütün, federatif, bağlantısız ve askerden arınmış bir Kıbrıs'tır" dedi. BM Genel Sekreteri'nin her iki tarafa da sunduğu son öneri girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması ardından, yeni bir düzenleme ya-

(Devamı 15. sayfada)

kitle YAZIŞMA ADRESİ: Postfach 10 16 34, 41 Duisburg 1 — F. Almanya, Fiyatı: 50 T.L.